

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязының
Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң,
ажылчы чонвар депутаттарының область Советиниң органы

БУЗУЛБАС СОВЕТ-КЫДАТ НАЙЫРАЛ— ТАИЫҢНЫ КАМГАЛААРЫНЫҢ КҮЧҮЛҮГ ФАКТОРУ

Бөгүн Совет Эвилели биле Кыдат Улус Республикасы аразына найырал, эвилел болгаш бот-боттарына дузалажырының дугайында Керээге ат салганың дөрт чыл ою. Совет болгаш кыдат улустар, а ол ышкаш оларның-биле кады бүгү депшигелиг кижилер совет-кыдат найырал бүгү чурттарның улустарының тайбыны камгалаарының болгаш айыл чок чоруун хандыраарының күчүлүг фактору апарганын ханы сеткил-ханышыкының демдегеп турар.

Эш Г. М. Маленковтуң эш Мао Цзэ-дунга телеграммасында чугаалааны болза:

«Найырал, эвилел болгаш бот-боттарына дузалажылга дугайында совет-кыдат Керээге ат салганыңдан бээр дөрт чыл болган оюн таварыштыр мээң чүректин ханызыңдан байыр чедиргенни хүлээп алырарыңны Силерден дилемин, эш Дарга.

Керээ болза, Совет Эвилелиниң болгаш Кыдат Улус Республиканың улустарының аразына политиктиг, экономиктиг болгаш культурулг бүгү талаалыг кады ажилдажылганың сыныш чок үндезин болуп турар.

Кыдат Улус Республиканың болгаш Совет Социалистг Республикаларының Эвилелиниң аразында бузулбас, быжыгып турар найырал тайбыны камгалаарының болгаш бүгү чурттарның улустарының айыл чок чоруун хандыраарының моон сонгаар-даа күчүлүг фактору болур.

Улуг кыдат улус бодунуң улус-демократтыг тургузуун хөгжүдеринг болгаш быжыгларынга улам ынай чедишикиннерлиг болурун күзелем.

Эш Мао Цзэ-дуннуң эш Г. М. Маленковга телеграммасында чугаалап турары болза:

«Кыдат Улус Республика биле Совет Социалистг Республикаларының Эвилелиниң аразында найырал, эвилел болгаш бот-боттарына дузалажылга дугайында Керээге ат салган хүндүден бээр дөрт чыл болган оюн таварыштыр биз байырамын хүлээп алырарыңны Силерден дилемин, эш Дарга.

Эрткен дөрт чылдарның болуушкуннары Кыдат Улус Республика биле Совет Эвилелиниң аразында улуг эвилел болза, Ыраккы Чөөн-чүккө болгаш бүгү делегейге тайбыны база айыл чок чорукту хандыраарының идеягенин чөлөгичи болуп турар дээриниң дугайы улам тодарагы-биле херечилеп турар.

Совет Эвилелиниң Чазаның болгаш улугуңуң Кыдатка көргүзүп турар аксеткилдиг, харам чок дузаламчылыг Кыдаттың социалистг индустриализацияның дүрүдөлиринг болгаш ооң социализмче чоорту шычтыгыне, а ол ышкаш Совет Эвилели баштаан тайбының болгаш демократияның лагериниң күштериниң өсүдүзүне оңа чугула ужу-дузалыг болуп турар.

Кыдат Улус Республиканың болгаш Совет Эвилелиниң улустарының аразында улуг найыралдык база чангыс-эптиң чайгытыш чок хөгжүлдени болгаш быжыгышыкының күзелем.

Совет-кыдат найырал ханы үндени дөстөргү. Кыдат улустуң национал демисели кезээде совет улустуң аксеткилдиг деткимчезин ап турган.

Кыдаттың Коммунистг партиязының удуртулгазы-биле кыдат улустуң иштиги болгаш даштыкы реакцияның күштерин ашкан улуг тилелези Совет Эвилелиниң болгаш Кыдаттың улустарының аразында кезээ мөңгеле бузулбас найыралга таарымчалыг байдалдары тургускан.

1950 чылдың февраль 14-те чардынган керээ ол найыралды быжыктырған болгаш дең эргелеринг ёзууна тургустунган бүгү талаалыг политиктиг, экономиктиг болгаш культурулг кады-ажылдажылганың

эргертимес үндезин апарган.

Совет Эвилели-биле Кыдат Улус Республика бот-боттарына таарымчалыг ажил-агы харылзааларының калбак системаны таарыштырып тургускан. Совет-кыдат экономиктиг харылзааларының характерлиг чүүдү болза, оларның чайгылыш чок калбарышыкы болур. СССР биле Кыдаттың аразында садыглажышыкы сөөлүг чылдарда элээн каш катап өскөн. 1953 чылдың чайынында Совет чазак Кыдат Улус Республиканың дилээн ёзуугаар Кыдаттың экономиктиг тургузуушкунунун планнары боттандырынага үр хуусаалыг калбак дузаны берген. 1959 чылдың төнүзүңгө чедир Совет Эвилели Кыдатка 141 улуг үлөтүр черлерин, ооң иштинде металлургия комбинаттарын, өңүг металлдар бүүрүп кылар талазы-биле бүүдүрүлгө черлерин, хөмүр даш шахталарын, машина-тудуунуң, трактор, автомобиль заводтарын тударынага болгаш калбарынага дузаны көргүзөр. Кыдат улус бодунуң демократтыг национал күрүнесин быжыгларынга болгаш чаз аас-кежиктиг амыдыралды тургузарынага дузалаары совет улус бодунуң улуг интернационалды хүлээлгези деп санап турар.

Алдарлыг Коммунистг партияга удуртурган маадлыгы болгаш куш-ажылчы кыдат улус чаз амыдыралды туруп тургузарына канчаар-даа аажок улуг чедишикиннерни чедип алган. Улус эрге-чагырганың боттандырганы демократтыг чаартылгалар чурттуң арнын, ооң улугуңуң амыдыралын өскерилдирген. Төгүлүг аграрлыг реформа чорутунган.

Ажылчын агының болгаш бүгү ажылчы чоннарның өзүп турар политиктиг дилепкенин база куш-ажылчы маадлыгы чоруун баштавышаан, улустуң эрге-чагыргазы тайбың тургузуушкунга улуг чедишикиннерни чедип алган. Бүүдүрүлгени Кыдатка кажан-даа турбаан эң бедик деңгээлде чедип алдынган. 1953 чылда Кыдат Улус Республика кол сорулгезы аар үлөтүрүң хөгжүдери, база чуртту индустриализаастарына суруңу салыры болуп турар бодунуң бирги беш чыл планын боттандырып эгелээн.

Коммунистг партияның удуртулгазы-биле кыдат улус чуртту индустриализаастары, Кыдаттың индустриал-аграрлыг күрүне кылдыр туудулары дээш демиселди калбартып турар.

Феодалдыг бүүдүрүлгө харылзааларының кичизинден хосталган көдээ ажил-агының бүүдүрүкчү күштери сайырап, ооң продуктулууг өзүп турар. Көдээде кооперативтиг шимчээшкин калбарып турар.

Кыдат улустуң амыдыралы үндени-биле өскерилген. Ажылчыларның болгаш тараачынарның чаагай чоруу өзүп турар. Культура болгаш билигер калбак массаны иштинде улуу-биле калбарып турар. Кыдатта яны-бүрү хевирлиг өөредилгелерге чүс миллион ажыг улуг кижилер болгаш уруглар хаара туттунган. Кыдат улустуң чедишикиннериниң үндени болза, ажылчын агы биле тараачынарның эвилели болур. Кыдаттың төөгүзүңде амгы үени эш Мао Цзэ-дун чаз үе — социалистг чаартылгаларың үеи деп характерлээн.

Кыдат улустуң боттандырып турары улуг чаартылгалар, улусчу Кыдаттың экономиктиг болгаш политиктиг чедишикиннери, күрүнесин быжыгышыкы, чазакты болгаш Коммунистг партияны долгандыр массаның сыйып каттыгышыкы Кыдат Улус Республиканың бүгү-делегей туржун база Ыраккы Чөөн-чүккө болгаш бүгү делегейге тайбының чугула фактору болур ооң ужу-дузаны улам күштелдирип турар.

Кыдат Улус Республиканың бол-

гаш Корей Улус Демократтыг Республиканың инициативаның ачызында, улустар аразының эң шыңгы бергедээшкиннерин болдуруп айыылды диреткен Корейга дайынның төңүзү салдынган болгаш улустар аразының байдалдарында дүшкүрүг чорукту улам ынай чавырдыларынга таарымчалыг байдалды тургускан тайбыңчыдылга чардынган.

Азияга болган болгаш бодунуң илерээшкин чүнү-даа мурунда кыдат улустуң тилелгезинден база Кыдат Улус Республиканың тургусгунганыңдан тыпкан үндени өскерилгелерни моон сонгаар чажырып хөлдөри күрүнесин аразының харылзааларын чидгилдерингө чедирер база делегейиң бүгү улустарының хан-дамырыңдан сонугарлыг болдуруп турар улустар аразының тургустунуп келген айтырыгларын таарыштырынага шалгыкташыкыны тургузуп турар дээрзи шууг-ла илден болуп турар.

Ындыг турбуже, АКШ дээн ышкыш ыңдыг Кыдат Улус Республиканы «тооп көөрүңдү» ойталап турар чурттар бар. Ыңалзажок фактылар «тооп көрбөзи», эң ылангыч канчаар-даа аажок улуг төөгүлүг болушкуннары «тооп көрбөзи» кажан-даа эки түнелдерлиг болбай турган. Бир эвес бүгү чурттарның эргелерин хүндүзээр дугайында шыңгы чууга болуп турар болза, ыңчаарда бирги элчегде Кыдатты тооп көрбөзүнүн политиканыңа төңүңү салып болгаш Каттышкан Нациялар Организациясында база улустар аразының бүгү организациаларында Кыдат Улус Республиканың кызыгаарлатырган эргелерин катап тургузар керек.

Кыдат биле чогуур дипломаттыг харылзааларын тургузарың орууче, амыдыралдын албадап турар орууче, колдуунда бир миллиард кижилер чурттакчылыг болуп турар 25 улуг болгаш биче күрүнесин ам беин кирген. Улустар аразының харылзааларында дүшкүрүлгө чорукту чингидер дугайында айтырыгы кыдат чокка чедишикиннери шиптирлеп болбас. Улуг күрүне болур Кыдат улустар аразының чүгүле Азияга хамааржыр эвес айтырыгларын шиптирлээрине дузалаар аргалыг. Чепселгенишкини кызырары, атомукт айтырыг талазы-биле дугуржуру, улустар аразының садыглажышыкының хөгжүдери база адалтык сөөлүңдө улуг-даа, биче-даа улустар аразының бот-боттарына хамаарылгаларын ниити экижидери дээн ышкыш улустар аразының индиге айтырыгларын шиптирлээрине Кыдаттыг киржилгези кончуг сжыктыг болур. Чылдырар дугайында Совет Эвилели чогуур саналды кирген беш күрүнесиниң чөвүл хуралы ол сорулгага бараан болур ужурулг.

Чогуу-на ол негелдени Совет Эвилели дөрт күрүнесиниң даштыкы херектер министрлериниң берлин чөвүл хуралында тургузуп турар.

Улустар аразынага тайбының болгаш найыралдык тугу совет кижилерге ыдыктыг. Ол бистин улуг өңүзүске—Кыдат улуска база ыдыктыг.

Совет Эвилели биле Кыдат Улус Республиканың бузулбас найыралы болза, тайбыны камгалаарының болгаш бүгү чурттарның улустарының айыл чок чоруун хандыраарының күчүлүг фактору болур.

Чуртту индустриализаастары экономиканы болгаш культураны улам ынай көдүрери, улустуң чаагай чоруу дээш, бодунуң улус демократтыг күрүнесин бүгү хемчегер-биле быжыглары дээш кызымаккай демиселине улуг кыдат улустуң чедишикиннерлиг болурун совет улус изин-биле күзөп турар.

(«Правданың» февраль 14-те мурунку чүүлүңден).

Профессионал эвилелдериниң бүгү кежигүннеринге, бүгү эр, херээжен ажылчынарга, инженерлерге болгаш техниктерге, көдээ ажил-агының ажилдакчыларына, эртемниң болгаш культураның ажилдакчыларына, совет албан черлериниң албан-хаакчыларына Профессионал Эвилелдериниң Бүгү-эвилел Төп Чөвүлелиниң КЫЙГЫРЫ

Эштер!
1954 чылдың март 14-те бистин улуг Социалистг Төрээн чуртувустуң бүгү ажылчы чону Совет Социалистг Республикаларының Эвилелиниң Дээди Советинге бодунуң депутаттарын сонгуур.

Бо сонгуулдалар болза, чаз политиктиг болгаш куш-ажылчы көдүрүлүшкүңүң байдалына, бистин Совет күрүнесиниң улам ынай чекетелишкини дээш, улус ажил-агының бүгү адырларының чаз күчүлүг көдүрүлүшкүңү болгаш ажылчы чоннарның материалдыг, культурулг денелин дыка бедидери дээш бүгү улустуң демиселиниң демээ-биле болуп эртер. Совет улус Коммунистг партияның шыгараңгай удуртулгазының адаа-биле коммунизмниң тургузуушкунунда чаз тилелгелерге бүүрелдиг чоруп слурар.

СССР-ниң Дээди Советинге ам болур сонгуулдаларга совет профессионал эвилелдери, ажылчы чоннарның бүгү организациалары болгаш нитилелдери, партия кежигүңү эвес ажылчылар, колхозчулар болгаш интеллигенция, мурункузу ышкыш, Совет Эвилелиниң улуг Коммунистг партиязы-биле сырый эвилелге, чангыс блокка кирип турарлар.

Профессионал эвилелдериниң бүгү кежигүннерин —эр, херээжен ажылчыларны, инженерлерни болгаш техниктерни, көдээ ажил-агының ажилдакчыларын, эртемниң болгаш культураның, литература-ның болгаш уран-чүүлдү ажилдакчыларын, совет албан черлериниң албан-хаакчыларын СССР-ниң Дээди Советинге сонгуулдаларга чангыс эп-сеткилдиг киржирин база коммунистерни болгаш партия кежигүңү эвестериниң блогуңуң кандидаттары дээш бадылаашкынын бээрин Профессинал Эвилелдериниң Бүгү-эвилел Төп Чөвүлели кыйгырып тур.

Социалистг Төрээн чурттуң улам ынайгы чекетелишкинниң, ажилчыларның, колхозчуларның, интеллигенцияның, бүгү совет кижилериниң материалдыг чаагай байдалын экижилер дугайында сагыш салышыкыңдан аңгыда, өске сагыш салышыкыңдан Коммунистг партияда чок деп чүвени совет кижилер бүүрүз билер.

Ам үеде Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязының Төп Комитетиниң болгаш Совет чазактың чорудуп турары, ийи-үш чылдарың иштинде көдээ ажил-агының, улустуң хергелгэ барааннарын бүүдүрүлгезиниң, совет садыгың хөгжүлдениң күштүг көдүрүлүшкүңү боттандыраарыңче уланган хемчеглер болза, ажылчы чоннарның үргүлүг өзүп турар материалдыг болгаш культурулг негелдерин четчири-биле хандырап сорулгалыг.

Коммунистг партияның болгаш Совет чазактың бо документилерде илеретинген политиказы совет экономиканың хөгжүлденине чаз үе-чаданы тодарадып турар. Аар индустрияның хөгжүлдениң дүргө темпелери-биле чергелештир, ам ажылчы чоннарның хергелелдерин шуут хандырып турар улус ажил-агының амыдыралы күштүг көдүрүлүшкүңү боттандырып турар.

Партия болгаш чазактың айткан сорулгаларын чедишикинниң күүседири бистин Төрээн чуртувустуң күчү-шыдалын улам ынай быжыларын, социалистг тургузугун сыныш чок үндениң—ажылчын агы биле колхозчу тараачынарның эвилелин улам-на быжыларын, совет нитилелдин мораль-политиктиг чангыс-эвин улам ынай быжыларын хандырап.

Коммунистерниң болгаш партия кежигүңү эвестерин блогуңуң кандидаттары дээш бадылавышаан, бистер Коммунистг партияның политиказы дээш, бистин социалистг үлөтүрүвустуң улам ынайгы чекетелишкини болгаш көдээ ажил-агының күчүлүг көдүрүлүшкүңү дээш, коммунизмниң тургузуушкунунга чаз-чаз чедишикиннер дээш бадылар бис.

Совет улус Коммунистг партияның удуртулгазы-биле улуг бергелерни алып эрпнишаан, улус ажил-агының дайының чедирген аар балыгларын эң кыска хуусаада эжирткен. Бистин чуртувус улус ажил-агының чаз улам күчүлүг хөгжүлдениң улуг аргаларың болгаш курлавырларлыг болуп турар. Ындыг болза-даа, олар ам-даа ыракта бүрүн эвес ажылчатып турар. Чамдык бүүдүрүлгелер бүүдүрүлгө планнарын ам-даа күүсетпей, дерилгелерин багай ажылап, куш-ажылдык бүүдүрүлгелер оожум бедидип, чиг-этти, одаар чүүлдү, электри энергияны төчгелелдиг чарыдап турарлар, оларны үндүрүп турар продукциязының куду шынарлыг болуп турары ховар эвес болгаш бот-үнез бедик, чамдык эртемниң, техниканың, мурунакы дуржулганын берип турар бүгү чаз болгаш депшигелди чүүлдери чүткүлдүг эвес шыңгезиниң турар. Шүүмчүлөдө болгаш бот-шүүмчүлөдө дилем-биле калбартып тургаш, четпестер-биле шиптирлиг демисебери, үлөтүрүңү, транспорттуң, көдээ ажил-агының бүгү аргаларын болгаш курлавырларын бүрүн ажылаары дээш социалистг чарышты калбаа-биле делгедерири коммунистг тургузуушкунуң оруу-биле бистин бурунгаар шимчээшкинни-висти улам дүрүдөдир.

Ажыл-агы планнарын күүседири болгаш ажыр күүседири дээш, куш-ажылдык бүүдүрүлгелүүн бедидер, бот-үнез чингидер болгаш продукцияның шынарын бедидери дээш, продукция үндүрүлгезин дыка улгаттыраарына бүүдүрүлгени аргаларын болгаш курлавырларын бүгү хемчег-биле ажылаары дээш социалистг чарыштың чаз көдүрүлүшкүңү-биле бүгү ажылчы чон СССР-ниң Дээди Советинге сонгуулдалары демдегеп эрттирер дээрзине профессионал эвилелдериниң Бүгү-эвилел Төп Чөвүлели бүүрүп тур. Социалистг чарыш улам калбарган тудум, совет кижилер бүүрүңүңү куш-ажылчы илдекей болгаш чогадыкчы инициативазы бедээн туду-на, бистин ажил-агы болгаш культура тургузуушкунуңуң планнары чедишикинни күүсестер, бүгү совет кижилерниң чаагай байдалы улам дүргө бедир.

Бистин Совет чазазысы кадык камгалаары болгаш социал страхованиени хөгжүдериңге хөрөңгилерни харамнамай турар. Бистин чуртувустуң бүгү ажылчы чону халас эмелге дузаламчызың болгаш күрүнесин күсели-биле чыл бүрү шөлөөлөрин ажылап турарлар. Миллион-миллион ажылчылар бол-

гаш албан-хаакчылар санаторийлерге болгаш дыштанылга бажынарныче баар халас болгаш чингелделиг путёвкарлары ап турарлар. Дыштанылга бажынарның, санаторийлерниң саны чыл бүрү өзүп турар. Уруглар садтарын, яслилерни, пионер лагерлерин ажаап тударынага, аарыг кижилерге, дайының болгаш куш-ажылдык инвалидтеринге, хөй уруглуг иелерге пособие тыпсырны, база ол ышкаш чуртталга тудуушкунуңга кайтамчык хөй хөрөңгилер чарыгаатып турар. Чүгүле чөвүлгө чылдарның дургузунда хоорайларга болгаш ажылчы суурларга ниити шөлү 183 миллион ажыг дөрбөлчүн метр чуртталга бажынарны туткан, 4 миллион ажыг чуртталга бажынарны көдээ черлерде тудуп тургускан. 1953 чылда чуртталга тудуушкунуңга күрүнесин капитал салышыкыны 1952 чылдың чарыгдалдарың 25 хуу ашкан болгаш 1940 чылда ол сорулгага үндүрген чарыгдалды барык 4 катап ажып турар. Ындыг болза-даа, кылдынган чүүлдөр бистин ам-даа бүрүн хандырып шыдаас, чуртталга чуртталга талазында четпестер ам-даа бар болуп турар. Моон ужурунда партия болгаш чазак чуртталга тудуушкунун калбартып турар, ооң хемчээл чыл санында чайгылыш чок өзөр.

Дайын сөөлүңдөгү тургузуушкунуң чылдарында партия биле чазактың сагыш салышыкының ачызы-биле бистин чуртувуска үлөтүрүп болгаш аш-чөм барааннарына үүрмөктөп садар күрүне өрткөртөр 6 катап чингээ. Ол болза, ажылчы чоннарның материалдыг чаагай байдалын дыка бедиткен.

Совет профэвилелдери коммунистерниң болгаш партия кежигүңү эвестерин блогуңуң кандидаттары дээш бадылаарыңче бүгү ажылчы чоннарны кыйгырып тур. Ол блоктун кандидаттары дээш бадылавышаан, бистер болза, совет улустуң материалдыг чаагай байдалын улам ынай чайгылыш чок экижилдери дээш, куш-ажылчын байдалдарың чаз экижилдигези дээш, ажылчы чоннарның калдын улам ынай быжыдары дээш, хандыртынган амыдырал дээш, бистин аас-кежиктиг уругларыңыс дээш бадылар бис.

Совет Эвилели—эн мурунакы эртемниң болгаш культураның чурту. Партия болгаш чазактың хүн бүрү кичээңгей-биле хүрээлеткен бистин эртемденеривис совет кижилерниң амыдыралыңче утландырган чаз-чаз ажыдышыкыңнар-биле эртемни байыдып турарлар.

Коммунистг партия болгаш Совет чазак культураның бүгү чедишикиннерин улуска бараан болуруңче көрүндүрер дээш доктаамал сагыш салып турар. Чуртта культура-чырыдышыкың албан черлериниң хөй санныг четкизи—театрлар, клубтар, культура ордулары, библиотекалар, кызыл буудулар, музейлер, кинотеатрлар тургустунган, оларга ажылчылар болгаш албан-хаакчылар боттарының идея-политиктиг денелин бедидип ап турарлар.

Коммунистерниң болгаш партия кежигүңү эвестерин блогуңуң кандидаттары дээш бадылавышаан, сонгуучулар совет эртемниң болгаш культураның чаз чекетелишкини дээш бадылаарлар.

Совет Эвилели—хөй националдыг күрүнесин үлөгер хевир. Бистин чуртувус национал өжөөнөшкөк болгаш көрүшөс чорукту билбес. Совет Эвилелиниң улустары найыралдык болгаш бот-боттарына идеягичи чоруктуң сырый белдирлери-биле кезээ мөңгеле тудуш харылзашкан. Бистин чуртувустуң улустарының бузулбас найыралы—Коммунистг партияның улуг чаалап алышыкының, ооң шыгараңгай ленинчи-сталички политиканың түнели болур. Совет профэвилелдери ажылчыларны болгаш албан-хаакчыларны пролетаржы-интернационализмниң ёзуунага кичизитпешкен, СССР-ниң улустарының найыралы быжыдып турар.

Коммунистерниң болгаш партия кежигүңү эвестерин блогуңуң кандидаттары дээш бадылавышаан, СССР-ниң улустарының улам ынайгы, бузулбас найыралы дээш бадылар бис.

Бүгү делегейге тайбыны камгалаары болгаш быжыглары дээш, бүгү чурттар-биле кожа-хөлбээ харылзаалары хөгжүдөр болгаш бүгү делегейин экономиктиг харылзааларың быжыдары дээш демисел болза, Коммунистг партияның болгаш Совет чазактың чайгылыш чок чорудуп турары тайбына ынакшыдыг политиканың илерээшкини болур. Совет профэвилелдери партия болгаш чазактың даштыкы политиказын изин-биле деткип турар.

Коммунистерниң болгаш партия кежигүңү эвестерин блогуңуң кандидаттары дээш бадылавышаан, бистин чурттуң ажылчы чону тайбың куш-ажыл дээш, бүгү чурттар-биле кожа-хөлбээ харылзаалары хөгжүдери дээш, улустар аразының экономиктиг болгаш культурулг харылзааларын улам ынай хөгжүдүп, быжыдары дээш, Совет Эвилели биле Улуг Кыдат Республиканың улус демократиязының чурттарының аразына өзүп, быжыгып турар найыралы дээш, тайбының лагерин улам ынай быжыглары дээш, бүгү делегейге быжыг тайбың дээш бадылар.

Бистин чурттуң ажылчы чону—эр, херээжен ажылчылар, инженерлер болгаш техниктер, көдээ ажил-агының ажилдакчылары, эртемниң, литература-ның болгаш уран-чүүлдү ажилдакчылары, совет албан черлериниң албан-хаакчылары—1954 чылдың март 14-те шупту чангыс кижилер дег сонгуулдаларга кээп, коммунистерниң болгаш партия кежигүңү эвестерин блогуңуң кандидаттары дээш боттарының бадылаашкынарны бээр дээрзине Профессинал эвилелдериниң Бүгү-эвилел Төп Чөвүлели быжыг бүүрүлени илередиң тур.

Эштер сонгуучулар! Коммунистерниң болгаш партия кежигүңү эвестерниң бузулбас блогуңуң кандидаттары дээш бадылавышаан, Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязы долгандыр болууларың хүрээленинерни улам сырый каттыштырыңар!

Шупту сонгуулдаларже!
Коммунистерниң болгаш партия кежигүңү эвестерниң чангыс-эптиг болгаш бузулбас блогу делгезин!

Ленин—Сталинның туугуңу адаа-биле, Коммунистг партияның удуртулгазы-биле—коммунизмни тилелгезинче, бурунгаар!

Профессионал эвилелдериниң Бүгү эвилел Төп Чөвүлели.

Көдээ бот-тивыңыр уран-чүүл көрүлдөзи

Бо чылдың февраль 15-те Кызыл-Хемчик, Чаа-Хөл, Чөөн-Хемчик, Барың-Хемчик, Чөөн-Хемчик, Чаа-Хөл, Өзүр, Эрзин, Тоңжу, Улуг-Хем, Кызыл районнарың коллективтериниң көрүлдөзи доозулган. Маргылааның чоруп турарының амгы байдалында нитизин-биле Бай-Тайга, Барың-Хемчик болгаш Улуг-Хем районнарың коллективтери, а чамдык көргүзүлгелериң тал-

лазы-биле Чаа-Хөл, Чөөн-Хемчик, Кызыл районнарың уран-чүүл коллективтери эки түңгөлдериң көргүзүп турарлар.

Көрүлдө ам-даа уламчылавышаан, ыңчангаш амдызында тилекчи дугайың баш удур чуугаалары берге. Шилиндектериниң түңгөл концерти февраль 17-де болур.

СЭКП ТК-ның, ССРЭ-нің Министрлер Чөвүлелиниң болгаш РСФСР-нің Министрлер Чөвүлелиниң чыылдырганы көдэз ажил-агый мурнакчыларының Бүгү-россия чөвүлөл хуралы

СЭКП ТК-ның, ССРЭ-нің Министрлер Чөвүлелиниң болгаш РСФСР-нің Министрлер Чөвүлелиниң чыылдырганы көдэз ажил-агый мурнакчыларының Бүгү-россия чөвүлөл хуралы февраль 13-те бодунуң ажилын үргүлчүлээн.

Чөвүлөл хуралдың киржикчилери көдэз ажил-агыйның тус-тус адырларының хөгжүлдезиниң практикти айтырыгларын 10 секцияларга улуг илдепке-биле чугаалажып көргөннөр. Колхоз бүүдүрүлгезиниң мурнакчы кижилери, эртемденнер болгаш чер ажылының органнарының ажилдакчылары көдэз ажил-агый культуруларының дүүжүтүүн улгатырының арганы берип турар агротехниктиг кемчелериниң дугайын, мал ажылының продуктулуун бедилериниң методтарының дугайын, МТС-териниң хөй күш үнөр ажилдарын машиналар болгаш механизмдер-биле хандырының дугайын, колхозтарга күш-ажыл организациязының болгаш тулуг ажилдарын экижидериниң дугайын чугаалааннар.

Чугайны одобрение кылдыр ажыларын үр-түңнелдиниң дугайын ол чугаалаан. Тарылга мурнуунуң культуразына өдөк болгаш фосфор далганы-биле азы суперфосфат-биле холааш төккөн чугай гектар черин дүүжүдү 5—7 центнер чедир бедилди турар.

Картофельдиң дүүжүтүүн бедилериниң эки үрезин материалдарының саялдарының улуг ужу-дузалыгын эш Лысенко демдеглээн. Чурттуң Европа талазының мурнуу болгаш чөөн районнарына база төп кара хөрүнүгү куржагга чейин үрезиниң уакустарга картофельди тарыры ол сүмелен турар.

Куйбышев областың Ставрополь районуң «Ленин оруу» колхозунун даргазы эш Маштаков бодунуң чаналына тараа болгаш мал чаналы культуруларының дүүжүтүүн өстүрери база мал ажылының продуктулууг чоруун бедилери дээш артылдын колхозчуларының канчаар демисежип турарының дугайын чугаалаан.

Көдэз ажил-агый эртемнериниң В. И. Ленин аттыг Бүгү-өлөл Акадминистрацияның президентизи академик Лысенко сөс алган.

Чугайны одобрение кылдыр ажыларын үр-түңнелдиниң дугайын ол чугаалаан. Тарылга мурнуунуң культуразына өдөк болгаш фосфор далганы-биле азы суперфосфат-биле холааш төккөн чугай гектар черин дүүжүдү 5—7 центнер чедир бедилди турар.

Картофельдиң дүүжүтүүн бедилериниң эки үрезин материалдарының саялдарының улуг ужу-дузалыгын эш Лысенко демдеглээн. Чурттуң Европа талазының мурнуу болгаш чөөн районнарына база төп кара хөрүнүгү куржагга чейин үрезиниң уакустарга картофельди тарыры ол сүмелен турар.

Куйбышев областың Ставрополь районуң «Ленин оруу» колхозунун даргазы эш Маштаков бодунуң чаналына тараа болгаш мал чаналы культуруларының дүүжүтүүн өстүрери база мал ажылының продуктулууг чоруун бедилери дээш артылдын колхозчуларының канчаар демисежип турарының дугайын чугаалаан.

Көдэз ажил-агый эртемнериниң В. И. Ленин аттыг Бүгү-өлөл Акадминистрацияның президентизи академик Лысенко сөс алган.

Чугайны одобрение кылдыр ажыларын үр-түңнелдиниң дугайын ол чугаалаан. Тарылга мурнуунуң культуразына өдөк болгаш фосфор далганы-биле азы суперфосфат-биле холааш төккөн чугай гектар черин дүүжүдү 5—7 центнер чедир бедилди турар.

Картофельдиң дүүжүтүүн бедилериниң эки үрезин материалдарының саялдарының улуг ужу-дузалыгын эш Лысенко демдеглээн. Чурттуң Европа талазының мурнуу болгаш чөөн районнарына база төп кара хөрүнүгү куржагга чейин үрезиниң уакустарга картофельди тарыры ол сүмелен турар.

Куйбышев областың Ставрополь районуң «Ленин оруу» колхозунун даргазы эш Маштаков бодунуң чаналына тараа болгаш мал чаналы культуруларының дүүжүтүүн өстүрери база мал ажылының продуктулууг чоруун бедилери дээш артылдын колхозчуларының канчаар демисежип турарының дугайын чугаалаан.

Бүгү секцияларга 100 ажыг кижичи саяал берген.

Февраль 13-түн кезээки хуралына РСФСР-нің Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бири оралакчы, РСФСР-нің Көдэз ажил-агый министри эш Лобановуң илеткелни чугаалажыры үргүлчүлээн.

Индир кырында—Пенза областың Больше-Вьюский районуң Каганович аттыг колхозунуң эвеночузу эш Дергунова. Ооң удурткан комсомолчу-аңыктар эвеночу конюшнык бедик дүүжүдү дээш канчаар демисежип турарының дугайын ол чугаалаан. 12 уруглардан тургустунган ол эвеночу эрткен чылын анаа быжылган шөлүдүн гектар саныннан 16,5 центнер үрезиниң, 7 центнер волокону өстүрүп алган. Пландан ажыр дужааган продукциязының үлүүндөн эвеночу 34 муң рубльди немелде төлөвөргө алган.

Көдэз ажил-агый эртемнериниң В. И. Ленин аттыг Бүгү-өлөл Акадминистрацияның президентизи академик Лысенко сөс алган.

Чугайны одобрение кылдыр ажыларын үр-түңнелдиниң дугайын ол чугаалаан. Тарылга мурнуунуң культуразына өдөк болгаш фосфор далганы-биле азы суперфосфат-биле холааш төккөн чугай гектар черин дүүжүдү 5—7 центнер чедир бедилди турар.

Картофельдиң дүүжүтүүн бедилериниң эки үрезин материалдарының саялдарының улуг ужу-дузалыгын эш Лысенко демдеглээн. Чурттуң Европа талазының мурнуу болгаш чөөн районнарына база төп кара хөрүнүгү куржагга чейин үрезиниң уакустарга картофельди тарыры ол сүмелен турар.

Куйбышев областың Ставрополь районуң «Ленин оруу» колхозунун даргазы эш Маштаков бодунуң чаналына тараа болгаш мал чаналы культуруларының дүүжүтүүн өстүрери база мал ажылының продуктулууг чоруун бедилери дээш артылдын колхозчуларының канчаар демисежип турарының дугайын чугаалаан.

Оон ийди эш Дергунованың чугаалааны болза, Пенза область коволя ажилды чер болур, иччалза-да ол культураның бүүдүрүлгезинде багай механизастыгана. Коволя бүүдүрүлгезин механизастарының айтырыгларын илдепкейлиг шиптирлээр-биле негелдиниң областың конюшчылары эртемге, Көдэз ажил-агый министрствозунга болгаш Машина тудушкун министрствозунга чөптүү-биле кирип турар.

Эш Дергунова 1954 чылда гектар бүүрүндөн 20 центнер үрезиниң болгаш 8 центнер волокону алырын хүлээген.

Иваново областың Луческий районуң «Хосталга» колхозунун

Көдэз ажил-агый эртемнериниң В. И. Ленин аттыг Бүгү-өлөл Акадминистрацияның президентизи академик Лысенко сөс алган.

Чугайны одобрение кылдыр ажыларын үр-түңнелдиниң дугайын ол чугаалаан. Тарылга мурнуунуң культуразына өдөк болгаш фосфор далганы-биле азы суперфосфат-биле холааш төккөн чугай гектар черин дүүжүдү 5—7 центнер чедир бедилди турар.

Картофельдиң дүүжүтүүн бедилериниң эки үрезин материалдарының саялдарының улуг ужу-дузалыгын эш Лысенко демдеглээн. Чурттуң Европа талазының мурнуу болгаш чөөн районнарына база төп кара хөрүнүгү куржагга чейин үрезиниң уакустарга картофельди тарыры ол сүмелен турар.

Куйбышев областың Ставрополь районуң «Ленин оруу» колхозунун даргазы эш Маштаков бодунуң чаналына тараа болгаш мал чаналы культуруларының дүүжүтүүн өстүрери база мал ажылының продуктулууг чоруун бедилери дээш артылдын колхозчуларының канчаар демисежип турарының дугайын чугаалаан.

Эш Дергунова 1954 чылда гектар бүүрүндөн 20 центнер үрезиниң болгаш 8 центнер волокону алырын хүлээген.

Иваново областың Луческий районуң «Хосталга» колхозунун

Көдэз ажил-агый эртемнериниң В. И. Ленин аттыг Бүгү-өлөл Акадминистрацияның президентизи академик Лысенко сөс алган.

Чугайны одобрение кылдыр ажыларын үр-түңнелдиниң дугайын ол чугаалаан. Тарылга мурнуунуң культуразына өдөк болгаш фосфор далганы-биле азы суперфосфат-биле холааш төккөн чугай гектар черин дүүжүдү 5—7 центнер чедир бедилди турар.

Картофельдиң дүүжүтүүн бедилериниң эки үрезин материалдарының саялдарының улуг ужу-дузалыгын эш Лысенко демдеглээн. Чурттуң Европа талазының мурнуу болгаш чөөн районнарына база төп кара хөрүнүгү куржагга чейин үрезиниң уакустарга картофельди тарыры ол сүмелен турар.

Куйбышев областың Ставрополь районуң «Ленин оруу» колхозунун даргазы эш Маштаков бодунуң чаналына тараа болгаш мал чаналы культуруларының дүүжүтүүн өстүрери база мал ажылының продуктулууг чоруун бедилери дээш артылдын колхозчуларының канчаар демисежип турарының дугайын чугаалаан.

Эш Дергунова 1954 чылда гектар бүүрүндөн 20 центнер үрезиниң болгаш 8 центнер волокону алырын хүлээген.

Иваново областың Луческий районуң «Хосталга» колхозунун

Көдэз ажил-агый эртемнериниң В. И. Ленин аттыг Бүгү-өлөл Акадминистрацияның президентизи академик Лысенко сөс алган.

Чугайны одобрение кылдыр ажыларын үр-түңнелдиниң дугайын ол чугаалаан. Тарылга мурнуунуң культуразына өдөк болгаш фосфор далганы-биле азы суперфосфат-биле холааш төккөн чугай гектар черин дүүжүдү 5—7 центнер чедир бедилди турар.

Картофельдиң дүүжүтүүн бедилериниң эки үрезин материалдарының саялдарының улуг ужу-дузалыгын эш Лысенко демдеглээн. Чурттуң Европа талазының мурнуу болгаш чөөн районнарына база төп кара хөрүнүгү куржагга чейин үрезиниң уакустарга картофельди тарыры ол сүмелен турар.

Куйбышев областың Ставрополь районуң «Ленин оруу» колхозунун даргазы эш Маштаков бодунуң чаналына тараа болгаш мал чаналы культуруларының дүүжүтүүн өстүрери база мал ажылының продуктулууг чоруун бедилери дээш артылдын колхозчуларының канчаар демисежип турарының дугайын чугаалаан.

Барын-Хемчиктин колхозтарында

Тулуг бригадасы

КЫЗЫЛ-МАЖАЛЫК. (Телефон-биле). Барын-Хемчик районуң Хөндөлде Воронцов аттыг көдэз ажил-агый артелиниң тулуг бригадасы бүүгү улустун байырлаа—март 14-ке холбаштыр алган социалистиг чарыжын эрестиг боттандырып турар.

Бо чурал тудуунга 12 муң чүдүк белеткээр планын тургаш, февральды 10-га чедир 7340 ажыг чүдүктү кезип белеткээн. Ооң 4400 кирезин машина оруунда чедирип алган. Артак чүдүктарни март 10-нуң бетинде доозар дээш, ажилдың темпизин улам-на экижидип турар.

Дарганың чеднишкини

Колхозтуң септелге мастерскаязының дарганы эш Аппак-оол чаксы тарылганын септелге ажилдарының талазы-биле сонгуду мурнууна чарыжына мурнакчы болуп, хову бригаданың 8 андасынныры болгаш 10 илтирлерин септел дооскан. Артак херекселерини март 14-түн ырак бетинде ыяавыла доозарын хүлээнип, хүн нормазын доктаамал ажыр күүседип турар.

Урезин арыглашкыны дооскан

Шекпээрде «Кызыл тараачын» колхозтуң хову бригаданың үрезин арыглашкынында бөлүү сонгуду хуңунге алдар кылдыр 1350 центнер үрезиниң арыглашкынын хуусаа бетинде эки шынарлыг күүсеткен. Оон иштинде тараачын кол культуразы болур кызылгастың 730 ажыг центнер, арбайын 400 центнер харе, суланың 200 центнер үрезинерин болгаш өске-даа культурулары чыжып болурунун бедик шынарына арыглап дооскан. Ол ышкаш картофель культуразының дүүжүдү берип болур 3 тонна ажыг үрезиниң ыглап арыглаан.

Хову бригадасы

Эш Өтпек-оолга баштаткан хову-уң удобрение бөлүүнде 15 колхозчулар ажилдап турар. Олар өске колхозчулар-биле бир дөмей бүүгү улустун байырлаа — март 14-ке күш-ажылды бедик көргүзүлгери-биле ужуражыр дээш база-ла социалисти бот-хуңгелериниң ап, февральдың башталгыч хуңдеринде 5 тонна хүдүк болгаш 10 тонна өдөкти тарылга шөлүнде төккөн. 10 гектар ажыг шөлүдү харын оваалап белген. Ол талазы-биле эштер Шимитей, Солун, Чунгаа олар мурнакчы болуп, нормазын үргүлчү ажыр күүседип турарлар.

Эш Серээге баштаткан картофель болгаш ногаа культуруларының талазы-биле бедик дүүжүдү бөлүү 8 тонна ажыг өдөк, хүдүк ногаа, картофель шөлүнде төккөн болгаш ажилдың темпизин улам-на экижидип турарлар.

Эш Серээге баштаткан картофель болгаш ногаа культуруларының талазы-биле бедик дүүжүдү бөлүү 8 тонна ажыг өдөк, хүдүк ногаа, картофель шөлүнде төккөн болгаш ажилдың темпизин улам-на экижидип турарлар.

ССРЭ-нің Дээди Сөвединге сонгудаларга уткуштур

Депутатка кандидаттың соңгукчулар-биле ужуражышкыны

ССРЭ-нің Дээди Сөвединиң Националдар Сөвединге депутаттың кандидаты эш А. М. Чимба февраль 13-те облопотребсоюзтуң клубуна бодунуң соңгукчулары-биле ужурашкан. Ук хурал бедик көдүрүшкүни-биле болуп эрткен.

Ужуражышкын хуралына эш Обухов А. М. Чимбаның бүүгү ажил-чорудулгазы тыва улустуң хөгжүлдезин-биле шуут холбашканын илереткен. Оон соонда сөс ап чүве чугаалаан эштер Коммунист партияның болгаш Совет чазактың дузаламчызы-биле бистиң областың экономиказы болгаш культуразы кончуг дүрген

темпи-биле хөгжүп турарын чугаалавышаан, сонгудалар хүнүнде коммунистерниң болгаш партия кезигүнү эвестерниң блогоунуң кандидаттары дээш бадылаарынче соңгукчуларын кыйгырганнар. Оон ийди санал бергендер депутаттың кандидатына боттарының чагыын бергеннер.

ССРЭ-нің Дээди Сөвединиң депутатына кандидат эш А. М. Чимба соңгукчуларның идегелин шымычы күүседирин хүлээнип чүве чугаалаан.

С. К. Дүкежек бодунун соңгукчуларында

ИПИ-ТАЛ. (Телефон-биле). Улуг-Хем районда Жданов аттыг көдэз ажил-агый артелиниң колхозчуларының болгаш Ипи-Тал бүүдүрүлгезиниң коллективиниң каттышкан хуралы бедик көдүрүшкүнигү болуп эрткен. Националдар Сөвединге депутаттың кандидаты Сат Шангыроолова Дүкежектиң соңгукчулары-биле ужурашкан ол хуралга 250 ажыг кижичи олурдушкан.

Ужуражылга хуралына эш Шимитей допчу илеткелиниң соонда ажилыңке холбашкан саналдар, ССРЭ-нің Дээди Сөвединге депутаттың кандидаты эш С. Ш. Дүкежекке чагылар калбарып турган. Колхозчу эш Хуралчыктың бодунуң савалына чугаалааны болза:

Совет күрүнө эрге-чагыргазының дээди органыга амгы сонгудаларының дугайында илеткелди бүүрү-тиргендерден ында чеди чыл школазының башкызы эш Киров кылган. Хуралга санал берген кижичи бүүрү коммунистерниң болгаш партия кезигүнү эвестерниң блогоу дээш бадылаарынче бүүгү соңгукчуларын кыйгырышаан, эш С. Ш. Дүкежек чончун идегелин шыныдып шылар дээрзин илеретип турган.

«Аныяк колхозтарның организаст тургузуун быжыдар, ажил-агыйн хөгжүдөр дээш демисел амгы үеде сонгарлатынас сорулга. Бистиң колхоз эмир чылын чаа улгатыр каттышкан. Эжим оруунда (эргиде турган) суурдан көжүрүп тудар андаа 60 ажыг бажы бар. Колхозчуларын чуртталга бажынары-биле бүүрүн хандыраарын колхоз баштаар чери организастап шыдавайн турар, а район организациаларының боттуг дузазы база көзүлбөс. Депутатка кандидат кылдыр депштикенис эш С. Ш. Дүкежек ылаңгыга аныяк колхозтарның ажилын экижидеринче кичээнгей салыры чугула.

Бүүдүрүлгезин мурнакчы ажилчыны эш Парсон, колхозтуң бызакчы эш Арапчор болгаш санал берген өске-даа соңгукчулар депутаттың кандидатына мындыг чагыгларын берип турган:

Кандыг-даа ажилды чеднишкинигү болуру хынамчалык белеткелден кол хамааржырын эш Төмүр чугаалааш, чаксы тарылганың эзелтер үези келген, а бистиң белеткеп алган үрезиниң хергелдиң чүгүле 70 хире хуузу, ону дарыг четчелээр айтырыгы колхоз баштаар чери чугула албайн турарын шың эвес деп чөптүгү шүгүмчүлөд көдүргөн. Ол ышкаш хаван фермазынче хайгаарал салбас, чеди үстү бээр таварылгаларың дугайын эш Төмүр фактыларга көргүскөн.

—Районуң культура албан черлериниң ажилын партияның амгы негелдезиниң денелинге чедиреринче кол кичээнгей салыр. Ипи-Талда клуб ажилы дыка чөтөс, номчулга бажыны организастагынаан, радио чок. Бо айтырыгларын талазы-биле боттуг кемчелерин алыры чугула.

Бүүгү улустун байырлаа—сонгудалар хүнүнге күш-ажылчы чеднишкиннер дээш улам бедиткен хүлээлгелерин хуралды киржикчилери ат турган. Депутатка кандидат эш С. Ш. Дүкежек сөс алгаш, депштирип, турарына улуг өөрүшкүлели илеретпийшаан, Төрөн чуртунун, ажилчы чончун херээ дээш ак-сеткилдиг ажилдарын демдеглээн.

Колхозчулардан он ажыг кижичи санал берген, олар коммунистерниң болгаш партия кезигүнү эвестериниң сонгуду блогоу дээш чангыс эң-сеткилдин илеретип турган. Чончун ол улуг идегелин амыдырал кырына жүрүрүдү, чаагай амыдыралдын улам чечектелишкини дээш могаг чок демисежирин эш С. Ш. Дүкежек бодунуң чугаазына хүлээген.

Хайыраканда Калинин аттыг колхозтуң төвүнге февраль 13-те болган

Аныяк соңгукчуларның кезээзи

Февраль 13-түн кезээзинде Кызылдың башкы училищезиниң аныяк соңгукчуларының кезээзи болуп эрткен. Анаа СЭКП төөгүзүүн башкы эш Илларионов соңгукчуларга Совет Эвилелиниң Коммунист партиязының Төп Комитетиниң кыйгырынын таныштырышаан, ССРЭ-нің Дээди Сөвединге сонгудаларың дугайында илеткел кылган. Ол илеткелинге депутаттарның кандидаттарына бодунуң эң эки оолдарын болгаш кыстарын совет улустуң депшидип турарының дугайын база ол айдарлыг байырлапта уткуштур чаааа хүлээлгелерин ап ажиллап турар бүүдүрүлгези ажилчыларның аразында калбарган социалистиг чарыштын дугайын, совет кижилерин ажил-ишчи көдүрүшкүнигү дугайын тодаргай чугаалаан.

Аныяк соңгукчуларның кезээзи мен. Чону совет Конституцияның херелинге чылыккан, хостуг, ааскежиктиг чурттал турар мындыг чурттуң хамаатызы болганымга бүүгү сеткилден өөрүп, хойлу ёзуугаар чоргоарланп турар мен. Ычангаш бодунуң бадылаашкынымы чончун идегелин алдарлыг-биле шыныдып шылар шак мындыг төлөптиг улустун шыныч бараан болукчуу—дээш бээр мен!

Хурал доозулган соонда, аныяк соңгукчуларга кинофильм көргүскөн.

Түңнелде башкы училищезиниң аныяк соңгукчуларын сонгудалар хүнүнге эки өөрөдилге, хөй ниитжи

С. МОЛДУРГА.

Студент-агитаторлар

Кызылдың башкы институтунун студентилери хөй-ниитжиниң амыдыралына илдепкейлиг киржиң, чончун ортузунга агитаст-массалыг ажилды чорудуп келгеннөр. Агитаторларын ортузунда ам улуг харысалгалыг сорулга—ССРЭ-нің Дээди Сөвединге сонгудаларга белеткел-биле холбаштыр олар соңгукчулар ортузунга тайылбыр ажилын сөөлүг айда дыка күштедиргеннөр.

Агитаторлар бодунуң онаашкан участогунче сөөлүг үнүшкүндө коммунистерниң болгаш партия кезигүнү эвестериниң сонгуду блогоунуң кандидаттарының амыдыралы-биле болгаш ажил-чорудулгазы-биле база СЭКП ТК-ның соңгукчуларга кыйгырының биле соңгукчуларын таныштырганнар.

Институттуң партия болгаш комсомол организациалары агитаторларын инструктажыг хуралдарын доктаамал эрттирип турар. ССРЭ-нің Дээди Сөвединге сонгудалар дугайында ССРЭ-нің Дээди Сөвединиң Президиумунуң чарлары үнөри билек партия организациазы соңгукчулар ортузунга таныдылга ажил-

дарын экижидер сорулга-биле эң дуржулгалыг коммунист болгаш комсомолчу эштер-биле агитаторларын коллективни күштедирген. Агитатор бүүрүзүңгө дөрт—беш кварталарына онаагылаан болгаш сонгудалар белеткелинге хамаарышкан материалдар-биле бүүрүн хандырган.

Соңгукчуларның даңзыларың чугаалап турары

Чадаана хоорайнын сонгудула участогунуң төвү—районуң Культура бажынында сонгудаларың даңзыны бүүгү ниити көөрү-биле делгеп асқан. Ол даңзы Чадаана хоорайнын сөөлүг чылдарда дыка калбарып өскөнү чугаалап турар.

Совет Эвилелиниң составына Тываның кирер үезинде Чадаана хоорай колдуунда ийи хиреле кудумчулур турган болгаш муң чөтөс хире чурттакчылардыг турган. Ам соңгукчуларын даңзында безин 1685 кижичи кирип турар.

Данзыда кирген соңгукчуларын чурттап турар черин айтыкш көзөниктерге хөй кудумчуларын аттары кертке: Октябрь, Сталин, Молотов, Пушкин, Тилелге, Тыйбын, Тараачын, Чаа тараачын, Эрик болгаш Чаа деп кудумчулар бар. Бо аттар

Данзыда кирген соңгукчуларын чурттап турар черин айтыкш көзөниктерге хөй кудумчуларын аттары кертке: Октябрь, Сталин, Молотов, Пушкин, Тилелге, Тыйбын, Тараачын, Чаа тараачын, Эрик болгаш Чаа деп кудумчулар бар. Бо аттар

Данзыда кирген соңгукчуларын чурттап турар черин айтыкш көзөниктерге хөй кудумчуларын аттары кертке: Октябрь, Сталин, Молотов, Пушкин, Тилелге, Тыйбын, Тараачын, Чаа тараачын, Эрик болгаш Чаа деп кудумчулар бар. Бо аттар

АГИТПУНКТУЛАРДА

Улуг-Хем районда

Улуг-Хем районуң Калинин аттыг көдэз ажил-агый артелиниң төвү—Эл-Бажында школа эргелекчи эки коммунист эш Шивитке удуртурган агитпункт ССРЭ-нің Дээди Сөвединге сонгудаларга белеткелдин хунеринде колхозчуларын ортузунда агитация ажилын эки организастап турар.

«ССРЭ-нің Дээди Сөвединге сонгудалар дугайында Дүрүм», «Политшколаның дынакчыларына дузаламчы», «СЭКП-ның Уставы», СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң доктаалы болгаш «Шың», «Тувинская правда», «Молодежь Тувы»—Тываның аныяктары болгаш өске-даа солуннар база номнар бар.

Агитпунктуң турар бажынын чыгылап, чугайлааш, оң иштин, даштын лозунгулар, плакаттар, портреттер-биле дерип шимзең. Агитпунктуң экиннин кезинде кызыл пөсте «Агитпункт» деп бижип каан. Агитпунктуң номнар болгаш солуннар-биле хандырган. Ында: «ССРЭ-нің Конституциязы», «ССРЭ-нің Дээди Сөвединге сонгудалар дугайында Дүрүм», «Политшколаның дынакчыларына дузаламчы», «СЭКП-ның Уставы», СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң доктаалы болгаш «Шың», «Тувинская правда», «Молодежь Тувы»—Тываның аныяктары болгаш өске-даа солуннар база номнар бар.

Агитатор Дыжыкпан «ССРЭ-де сонгудула системазы—делегейде эне демократтыг» деп темага беселден колхозчуларга билдингир кылдыр эрттирген.

Агитпунктунда 15 агитаторлар, оларнын аразында башкылар, эмиңдер болгаш өске-даа актив бар, оларнын соңгукчулар ортузунга чорудар темаларын бижээш ханада азып каан. Агитпунктуга колхозчулар орай дүнеге чедир кээп, номнарны, солуннарын номчуп, сонгудаларга хамаарышкан айтырыгларын дедириниңга салып, чогуур харыларын ап турарлар.

Од агитпунктунда 15 агитаторлар, оларнын аразында башкылар, эмиңдер болгаш өске-даа актив бар, оларнын соңгукчулар ортузунга чорудар темаларын бижээш ханада азып каан. Агитпунктуга колхозчулар орай дүнеге чедир кээп, номнарны, солуннарын номчуп, сонгудаларга хамаарышкан айтырыгларын дедириниңга салып, чогуур харыларын ап турарлар.

Агитаторлар колхозчуларын ССРЭ-нің Дээди Сөвединге сонгудаларын хүнүнге ажил-агый талазы-биле чеднишкиннерил ужуражырынче мобилизастап турарлар.

Б. ШАКТАР-ООЛ. Тематиктиг кезээ

Кызылдың № 9 агитпунктузу соңгукчулар ортузунга тайылбыр-массалыг ажилды янзы-бүрү хевирлерин ажиллап турар. Февраль 12-де анаа аныяк тыва литературуга болгаш совет эрге-чагырганың чылдарында оон чедип алган чеднишкиннеринге хамаарыштыр соңгукчуларның кезээзи болган. Кезээни ажиткаш, агитпунктуң эргелекчи бо-

дунуң эге сөзүңге ленинчи-сталинчы национал политикаңды тилкелгезиниң дугайын болгаш ССРЭ-нің бүүгү улустарының ажил-агый, культура талазы-биле чечектелишкинин чугаалаан.

Ооң сөөлүнде тыва аныяк

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИ БОЛГАШ ЕВРОПАГА АЙЫЛ ЧОК ЧОРУКТУ ХАНДЫРАРЫ

1954 чылдың февраль 10-да дөрт күрүнелерниң даштыкы херектер министрлериниң берлин чөвүлел хуралына В. М. Молотовтуң меделели

Амгы чөвүлел хурал герман айтырыгыга улуг кичээгейин салган. Европаның элээн хөй күрүнелериниң бодалын илередиң турар барынын талакы үш күрүнелер биле Совет Эвилелиниң туруштарынын аразында боттук каржышыкынар бары илеретинген.

Совет төлөөлөр герман айтырыгын болуп турар чугаалажыкынын ужурудузалагы кылдыр көрүп турар. Бистер ол чугаалажык күрүлденни үргүлчүлөзө чогуур деп чүвени барымдалап турар бис.

Бистин улустарымыс герман айтырыгын шиптирлээрин үр үеже сонгаарладырны сонургаалдык эвес. Бистин туруштарымыстың болуудун болуп чоокшулажыкынык болгаш дугуржулгалык бооп болуруну угланышыкынык күженишиктерини үргүлчүлөзө чугула. Бистин бугу күрүнелериниң болгаш Европаның бугу тайбынга ынакшылык чурттарынын бодалы-биле алырга герман айтырыгын чогуучалы-биле шиптирлеп таарыштарынын хандыраары эрежок чугула болуп турар. Ол шиптир тайбынны камгалаарынын болгаш Германияны национал хосталгазынын принциптеринге, ооң-биле кады Европаның бугу улустарынын национал эрге-ажыктарын болгаш айыл чок чоруун сагырынга дүгүлүп турар болуп ужурулук.

Ону кылдыра Европаның шериг бөлүгүлөшкөнүгүнө чарып турар чоруунда чайлаары чугула. Оон-биле холбаштыр 1936 чылдын сентябрь 25-те нациялар Эвилелинин ассамблеясына күрүнелериниң бөлүгүлөшкөнүгүнө хуваалажыкынык удуз эгерги Иденниң мында деп меделгээ өстөрүн сагындырбайн барып болбас: «Бистин көрүскөн турарымыс сөөлү чүл болза, эргелеп баштаарынын хевирлеринге хамаарыштыр демлектер өзүгаар алыг-алгы лагерлерге чарыпган күрүнелер болганы ол ышкажыл».

Делегейин ийи дайынын чуртап эрттирди. Делегейин бирги-даа, ийги-даа дайынына Европа күрүнелери бот-боттарынга уурланышкык шериг бөлүгүлөшкөнүгүнө чарыпган, ыначаар чүлө Европа база эвес болуп ийи.

Делегейин бирги дайынын мурнунда баштай австри-герман бөлүгүлөшкөнүгүн тургустунган. Ол бөлүгүлөшкөнүгүн чүштүн эвилели болу берген—Германия, Австри-Венгрия болгаш Италия.

Ол бөлүгүлөшкөнүгүн тургусканы харын кылдыр өске бөлүгүлөшкөнүгүн тыттып келген. Баштай француз-орус эвилел тургустунган. Оон соонда «чүштүн дугуржулгалык» азы Россияны, Францияны болгаш Англияны каттыштырган «антанта» тыттып келген.

Бирги-даа болгаш ийги-даа бөлүгүлөшкөнүгүн тургустунганмын соон дарың делегейин дайын өөскү үнгөн. Ол дайын колдуунда «чүштүн» айынтанган ийи бөлүгүлөшкөнүгүн аразында дайын болган.

Делегейин ийги дайынын мурнунда база-ла күрүнелерин бөлүгүлөшкөнүгүн айынтанган ийи бөлүгүлөшкөнүгүн тургустунган.

Ынчан «Берлин — Рим өкөк» деп ат-биле сургажаан турган бөлүгүлөшкөнүгүн долгандыр кайы-хирешуугазынын турганын бис билдир бис. Ол бөлүгүлөшкөнүгүн гитлерлер Германияны, фашисттер Италияны болгаш милитаристтер Японияны ат салганы коминтернага удуз пакт дээр пактыга барып четкен. 1946 — 1948 чылдарда Токюга болган бугу делегейин шериг трибуналы өске күрүнелерге бодун удузланыштыр тургускан ол агрессия бөлүгүлөшкөнүгүн харын делегейин ийги дайын өөскүдүп үндүргөн деп чүвени бадыткаан. Манаа холбаштыр АКШ-тын күрүне секретары Корделл Халлдин бодунун үезинде чугаалаан өстөрүн сагындырып болур: «Пакт даштыкы талазы-биле алырга коммунизмге удуз бот камгалаанышкыны кылдыр чардынган-даа болза, херек кырында ол дээрчөк күрүнелерин талазындан күчүлөлдүг экспансияны улам ынайгы хемчеглеринге белетмел базымы болган».

Делегейин ийги дайынын баштай барыны талага—Европага өөскүдүп үндүргөн. Ийи чыл эрткен соонда милитаристтер Япония Чөөн-чүккө Американың Каттышкан Штаттарыныче халдаан.

Ол фактыларны бистин үеде болуп турар болушунунараже чөптү-биле көөр төлөөде сагындыраар апаар.

Делегейин үшкү дайыны болуп бер азы болбас бе дээр—бистин чурттарымыс хамаарыштыр. Бир эвес Американың Каттышкан Штаттары, Англия, Франция болгаш

ССРЭ делегейин чач дайынын тыттышыкыныга шиптирлээрин күзээр болза,—олар ону кылып шыдаар.

Чач дайыны болдурбас дээр болзувуса төөгүнүн дуржулгаларын херекке алыр ужурулук бис. Хамыктын мурнунда, бир эвес бистер делегейин чач дайыны болдурбас күзээр болзувуса — а ол дээрге, оон-биле кады Европага чач дайыны база болдурбасы ол болур,—ында болганда Европага күрүнелериниң бот-боттарынга удузланышкык шериг бөлүгүлөшкөнүгүн тургустунган болдурбас дээр бугу-ле болдуруп болуу дег чүлдери кылза чогуур дээрзин хүлээп көөрү эрежок чугула. Оон-биле кады делегейин бири дайынын өөскүдүп үндүреринге-даа, база делегейин ийги дайынын өөскүдүп үндүреринге-даа герман милитаризмин ооза айылдык рольду болганын утуп болбас.

Сөөлү чылдарың бүгүдөгү билдиргач фактылары боттарың хамыктын мурнунда, Совет Эвилелинге болгаш улус демократиязының чурттарынга удузланыштыр турар шериг бөлүгүлөшкөнүгүн тургустунган дугайында бодалдык херек кырында боттандырып турар апарган дээрзиниң дугайын херечилеп турар. Бо талазы-биле орукту беш чыл мурнунда тургустунган Американың Каттышкан Штаттары болгаш Англия баштаан Сонгу-Атлантика блогу Европага, Азияга, Оожум, океанга, а ол ышкаш Чоокку болгаш Ортакы Чөөн-чүккө шериг бөлүгүлөшкөнүгүн тургустунган планнарын янзы-бүрү арга-биле бурунгаар идиң турар.

Сонгу-Атлантика пактызы хөй чүлдериң талазы-биле делегейин ийги дайынын өөскүдүп үндүреринге чедирген коминтернага удуз пактыга дөмейлешкек болуп турар. Сонгу-атлантика пактызынын салым-чолу коминтернага удуз пактынын салым-чолунаң дээрелес дээрзинге чигинер барымдалалар чок. ССРЭ-ге удуз уланган планнарга хамаарыштыр 30 чылдарда барымда чок болган чүлдөр 50 чылдарда азы 60 чылдарда эң идегелдик болуп шыдавас.

Амгы берлин чөвүлел хуралына ооза кичээгейин герман айтырыгы болгаш Европага айыл чок чорукту хандыраарына салып турарымыс анаа эвес.

Анаа холбаштыр совет төлөөлөр «Европаның камгалал нийтилежилгезин» тургустунган планнарың айылдыкыныче дагын-дагын айтып турар-дыр. Ол планнар Европаның улустарынын коллективтиг айыл чок чоруун хандыраарынын эрежок чугулазын хүлээп көөр чорук-биле таарышпас.

Дээрги Бидо, дээрги Иден, дээрги Даллес «Европаның камгалал нийтилежилгезин» тургустунган эрежок чугулазын манаа камгалап турдулар.

Ол план Совет Эвилелинге болгаш улус демократиязынын чурттарынга удуз уланмаан аянык кылдыр биско меделеп турар дырлар. «Европаның камгалал нийтилежилгезин», тодаргайлаарга каттап чепселетинген Барың Германияны шиптирлеп тургаш, «Европа армиязын» тургустунганга Совет Эвилели болгаш Европаның тайбынны ынакшылык өске-даа чурттары айыл чок чорукка магадылалдык болур деп биске сагындырып турар-дырлар.

Ол ындагы бе ыначаш?

Ол ындагы эвес болдур ийи.

Европага айыл чок чорукту калдык-даа магадылалдык хамыктын мурнунда, 25 чылдар дургузунда Европаның улустарын дайыкчыл ийи улаа кирип тырткан герман милитаризмин каттап төртүнүшкүчүлө магадылалдык бары-биле болдунар. Ынчаарга «Европаның камгалал нийтилежилгезин», тодаргайлаарга Барың Германияны киржилгезин-биле шериг блогуң тургустунган дугайында барың талакы күрүнелериниң планнары герман милитаризмин каттап төртүнүшкүчүлө чылаш чок чедирин бар чыдар. Бир тээ Барың Германия шериг үлөтүрүңүң болгаш кижилерин талазы-биле эң улуг курлавырлардык болганда герман милитаризм «Европаның камгалал нийтилежилгезинге» кол рольду ойнаар. Ынчангаш Совет Эвилелинге айыл чок чорукту магадылалдык «Европаның камгалал нийтилежилгезин» тургустунганга болгаш хабаштырышсаң, барың талакы күрүнелер оон-биле кады айыл чок чорукту магадылалдык каттап тургузушкуну Европага айыл чок чорукту кол айылын болдуруп турар герман милитаризмге оонап турар турдулар.

Европа чурттарының улустарынын кызымаккай удузланышыкынын

ужурунда барың талакы күрүнелер «Европаның камгалал нийтилежилгезин» мынчага чедир тургузуп четикпэннер. Ам, Совет Эвилелинге болгаш өске-даа чурттарга айыл чок чорукту «магадылалдык» дугайында сөс кырынын азаашкынарын беришсаң, барың талакы күрүнелер боттарынын ол сөс кырынын азаашкынарын кедизинде барып «Европаның камгалал нийтилежилгезин» тургустунган чорукту чедип алыр сорулгага ажылаарын күзөп турар турдулар.

Европаның алды чурттарындан—Барың Германия, Франция, Италия, Бельгия, Голландия, Люксембург,—шериг блогуң тургустунган, оларны өске Европага удузланыштыр тургустунган, Европаның чарлышыкынын күштелдери, улустар аразынын дүшкүрүлүгү чоруун калбартыры, база Европаның бугу улустарынын, амьдыралчык эрге-ажыктарына, оон иштинде герман улустун эрге-ажыктарына-даа кыжанышыкын болуп ийик. «Европаның камгалал нийтилежилгезин» бодуче Европаның өске күрүнелерин кирбейти турары кызым, халдынак шериг бөлүгүлөшкөнүгүн болуп турары таварылга эвес болбайнаан.

Барың талакы күрүнелериниң планнары «Европаның камгалал нийтилежилгезин» тургустунганга-биле «Париж керээзи-биле» кады Европаның төвүнге даштыкы чепсектиг күштериниң 50 чыл дургузунда турарынын аргазын тысып турар «Бонн керээзи» дээр чүвениң күштүк болуп кирерин көрүп турар. Ол чорук Совет Эвилелиниң айыл чок чорууну магадылалдык негелдериңге, а ол ышкаш Европаның улустарынын чогуучалык тайбын амьдыралчы хандыраарынын негелдериңге үндөзүн-биле удузланышкык болуп турар деп чүве мырланды илден.

«Европаның камгалал нийтилежилгезин» тургустунган Германияны чарлышыкынын менгелдери, Германия-биле тайбын керээзин кылырынын аргазын үзери болуп ийик, ол чорук Европага айыл чок чоруктуң турза чогуур негелдериңге удузланышкык болуп турар.

АКШ-тың болгаш Англияның талазындан Совет Эвилелинге айыл чок чорукту «магадылалдык» дугайында кояркак меделелдери чүлө айтып болурул? Кол кезин «Европаның камгалал нийтилежилгезин» болуп ужурулук Сонгу-Атлантика блогуң удуздукчу киржикчилери болуп АКШ биле Англия каттап чепселетинген Барың Германияны нөмээржикчилери болу бээр.

Милитаристтер Германиянын талазындан халдаашкынарын айылындан Францияны камгалаарынын магадылалдык ролонга кирип турган Англия биле Италия локарн керээзин өзүгаар Германия-биле шериг блогуңга безин турбааннар деп чүвени сагындыраа чогуур.

«Европаның камгалал нийтилежилгезин» тургустунган планнары Европага тайбынны болгаш айыл чок чорукту быжылаарына бараан болуп шыдавас деп чүвени үстүндө чугаалаатынган бугу чүлдөр көргүзүп турар-дыр.

«Европаның камгалал нийтилежилгезинге» хамаарыштыр шилип алдынган эрежок чүлө шиптир калдык болурул? «Европаның камгалал нийтилежилгезин» тургустунган планнарындан бир эвес ойталаар чүве болза, ону чүмүң-биле солуп болурул? деп бистен айтырып турарлар. Ол айтырыгын Францияга ооза сонургап турар, ону бис черле ында болуп деп санап турар бис.

Ол айтырыгы мынчаар харыштып турар бис: «Европаның камгалал нийтилежилгезин» тургустунган планнарынын орунуга Европаның бугу улустарына коллективтиг айыл чок чорукту идеянын херек кырынга боттандыраары эрежок чугула. Айыл чок чорук Европаның бугу чурттарыга оларны нийтелип тургузуунда ылгалдарындан хамаарылга чокка хандыртанган турар ужурулук.

1947 чылдын сентябрь 2-де бот-боттарынга дузалажырың дугайында Рио-Де-Жанейрога америк аразынын керээзи чардынган. Ол керээзин киржикчилери Американың Каттышкан Штаттары болгаш бугу Латиң америк республикалар болуп турар. Ол керээз Каттышкан Нациялар Организациянын тургусканынын соонда чардынган. Ону кым-даа таарышпас азы артык чүве-дир деп санаваан.

Бот-боттарынга дузалажыры дугайында америк аразынын керээзи туруп болуп турда, Европага коллективтиг айыл чок чорукту хандыраарынын дугайында Европаның керээзин чүге туруп болбас чүвел?—деп айтырып салдынар. Шаң ындагы янзылык санады херекке албазынын кандык-даа барымдалалары чок. Каттышкан

Нацияларнын Организацияны туруп турда, ындагы керээз черле туруп болур.

Европага айыл чок чорукту хандыраарынын дугайында айтырыгын, база бугу нийти тайбынны хевээр арттыраарынын сорулгаларын шиптирлээр тайбынга ынакшылык бугу күрүнелериниң коллективтиг күженишиктериниң аргазы-биле чүлө болдуруп болур деп чүвеге бүзүрүп турар Совет Эвилели чамдык күрүнелерин Европаның өске күрүнелеринге удузланыштыр тургустунган орунуга коллективтиг айыл чок чоруктуң нийти европа системазынын тургускан турары эрежок чугула болуп ийик деп санап турар. Ол система Европага тайбынны үрээр чорукту болдурбазынын херээнге, тайбынны үрээр таварылгага эрежок чугула ойтур шавышкын бээриниң херээнге Европаның бугу күрүнелериниң сырыл кады ажылдажылганын баш бурунгаар көөр ужурулук, база оон-биле кады ол системаны идепкейлик, боттук кылыр дээр шериг характерлик хүлээлгелерин кириштирбисаң, күрүнелерин чогуур тодаргай хүлээлгелерин база баш бурунгаар көөр ужурулук.

Совет казак делегейин ийги дайынын мурнунда каш чыл дургузунда коллективтиг айыл чок чоруктуң дугайында айтырыгын ужурудузун янзы-бүрү арга-биле оонап делегелеп турган. Ынчан коллективтиг айыл чок чоруктуң идеянын кол дайынын гитлерлик казак турган. Гитлер бодунун агрессия планнары-биле каттап хаара, билдиргич чылдагалар-биле коллективтиг айыл чок чоруктуң дайыны болуп турган. Тайбынны быжылаарынын эрге-ажыктарынын талазы-биле амгы байдандыра европа нациялары коллективтиг айыл чок чоруктуң идеянын боттандырып, чогуур нийти европа керээзин чарып алыр чүве болза, оон багы чүдөл ыначаш?

Европага коллективтиг айыл чок чоруктуң дугайында нийти европа керээзин чарып Европаның улустарынын тайбынны быжылаарыныче эң ханы чүткүлдериңге таарышкан болур. Ол дээрге, бугу делегейге тайбынны быжылаарынын херээнге чугула салышыкын болур.

Ынчангаш бистин мурнувуста анаа бир эвес, ыначала-даа черле боттандырттың болуп сорулга туруп турар.

Бистер герман айтырыгын таарышчаны-биле шиптирлээрине уланган күженишиктерин салып ужурулук бис. Кандыг-бир чангыс талалык планнарын боттандыраарынын орунуга герман айтырыгын тайбын шиптирлеп таарыштарынын сонгаарлатпайн, чөвүлел хуралдык бо хунеринде чедип албаан чүлдериңге эң чооку үеде чедип алыр дээр оралдажы бис.

Герман айтырыгын шиптирлеп таарыштарынын эрге-ажыктары-даа, Европаның айыл чок чоруун хандыраарынын эрге-ажыктары-даа шиптир-биле дөрт күрүнелериниң контроль сорулгаларындан үнүп турар камгалал функцияларын күүседир-биле артып калып кызыгаарладды чогуур санын шериглерден аңгыда, эзел чачырылга шериглерин Чөөн-даа, Барың-даа Германияны девискээринден ады а хуусаа иштинде харыугда үндүрер.

Шаң ындагы чогуур санын шериглериниң санынын дугайында айтырыгын дөрт күрүнелериниң казактарынын аразында дугуржуп көөр апаар.

в) Германияны кайы-бир кезиниң айыл чок чоруунга кыжанышыкынар тыттып келген таварылгада, амгы үеде Германияда эзел чачырылга функцияларын күүседип турар күрүнелер: Чөөн Германия хамаарыштыр—ССРЭ, база Барың Германияга хамаарыштыр—АКШ, Англия болгаш Франция боттарынын шериглерин кирип эргелик бооп турарын көрүп турар.

с) Герман Демократтыг Республика болгаш Герман Федералдык Республика ишти кирип чуруму болгаш кызыгаарлар камгалалы хевээр арттыраары-биле полнечейи кезектерлик болур, ыначаарга оларнын санын болгаш чепсез дөрт күрүнелериниң дугуржулгалык өзүгаар доктаадыр ужурулук.

Ук дугуржулганы күүседип турарын хайгаарып көөрү-биле Чөөн болгаш Барың Германияга дөрт күрүнелериниң төлөөлөкчилеринден инспектор бөлүгүн тургузар.

Бир тээ Германияны кайы бир кезин шериг бөлүгүлөшкөнүгүнө кириштирбизин болдуруп, ыначангаш тайбынга ынакшылык болгаш демократтыг чангыс-ай герман күрүнени тургузарынын орунуга эң кол моондактарың бирээзин чылдадып турар болганда герман айтырыгын шиптирлеп таарыштарына эң таарымчалык байдалдарын тургузарына идиң берип болур.

Коллективтиг айыл чок чоруктуң системазын тургузуп турарынын үезинде Германия амдызында ийи кезекке чардынган хевээр артып калган турар деп чүвени херекке албайн барып болбазы черле билдиргич. Оортан бир чугула түнелди кылыры чугула, а тодаргайлаарга—Европага тайбынны хевээр арттыраарынын эрге-ажыктары-даа, герман улустун бодунун эрге-ажыктары-даа Германия-биле тайбын керээзин чарарынын болгаш Германияны чангыс-ай күрүне кылдыр каттап каттыштарынын мурнунда Герман Демократтыг Республика-даа, Герман Федералдык республика-даа олар ол системаны принциптеринге болгаш сорулгаларына дүштүр хөдөлгелер дээр өске күрүнелер-биле чергелештир ийи Европаның коллективтиг айыл чок чорууну киржикчилери болган турарын негеп турар.

Амгы чөвүлел хурал бир эвес оон киржикчилери Европага коллективтиг айыл чок чоруктуң идеянын хүлээп көөр чорукту барымдалап чогуур дугуржулганы чедип алыр болза, Европага тайбынны быжылаарынын угланышыкынык чугула базымы кылыр ийик деп совет төлөөлөр санап турар. Ол сорулга-биле совет төлөөлөр амгы чөвүлел хуралдык көрүлгезинге дараазындагы санады кирип турар.

«ЕВРОПАГА АЙЫЛ ЧОК ЧОРУКТУ ХАНДЫРААРЫНЫ ДУГАЙЫ»

1. Францияны, Англияны, АКШ-тың болгаш ССРЭ-ниң Чазактары тайбынны болгаш национал хосталгаларын камгалаарынын принциптеринге дүштүр, герман айтырыгын таарымчалык шиптирлээрине, а ол ышкаш кандыг-бир күрүне оларнын национал эрге-ажыктарын болгаш айыл чок чоруун үрээрин болдурбазына сонургаалды Европаның өске-даа күрүнелериниң эргелерин сагырыныч уланган күженишиктериниң үргүлчүлөзө деп хүлээлгени боттарына ап тур.

2. Германия-биле тайбын керээзин чарарынын болгаш Германияны демократтыг болгаш тайбын ынакшылык эгелерге каттыштарынын мурнунда дараазындагы хемчеглерин боттандыраар:

а) дөрт күрүнелерин: Чөөн Германияга хамаарыштыр—ССРЭ-ниң, Барың Германияга хамаарыштыр—АКШ-тың, Англияның болгаш Францияның контроль сорулгаларындан үнүп турар камгалал функцияларын күүседир-биле артып калып кызыгаарладды чогуур санын шериглерден аңгыда, эзел чачырылга шериглерин Чөөн-даа, Барың-даа Германияны девискээринден ады а хуусаа иштинде харыугда үндүрер.

б) Германияны кайы-бир кезиниң айыл чок чоруунга кыжанышыкынар тыттып келген таварылгада, амгы үеде Германияда эзел чачырылга функцияларын күүседип турар күрүнелер: Чөөн Германия хамаарыштыр—ССРЭ, база Барың Германияга хамаарыштыр—АКШ, Англия болгаш Франция боттарынын шериглерин кирип эргелик бооп турарын көрүп турар.

в) Германияны кайы-бир кезиниң айыл чок чоруунга кыжанышыкынар тыттып келген таварылгада, амгы үеде Германияда эзел чачырылга функцияларын күүседип турар күрүнелер: Чөөн Германия хамаарыштыр—ССРЭ, база Барың Германияга хамаарыштыр—АКШ, Англия болгаш Франция боттарынын шериглерин кирип эргелик бооп турарын көрүп турар.

с) Герман Демократтыг Республика болгаш Герман Федералдык Республика ишти кирип чуруму болгаш кызыгаарлар камгалалы хевээр арттыраары-биле полнечейи кезектерлик болур, ыначаарга оларнын санын болгаш чепсез дөрт күрүнелериниң дугуржулгалык өзүгаар доктаадыр ужурулук.

Ук дугуржулганы күүседип турарын хайгаарып көөрү-биле Чөөн болгаш Барың Германияга дөрт күрүнелериниң төлөөлөкчилеринден инспектор бөлүгүн тургузар.

3. Германияны нейтралдык чоруун болгаш Европага тайбынны быжылаарынын эрге-ажыктарына, герман айтырыгын шиптирлээрине таарымчалык байдалдарын тургузарын хандыраар ындагы күүсезе чогуур үстүндө айтырыгын байдандыра дүштүр дөрт күрүнелер, агрессияга болгаш тайбынны чөрчүтүгө удуз Европага чогуур магадыла-

дарны баш бурунгаар көрүп турар коллективтиг айыл чок чорукту дугайында керээзи европа күрүнелериниң аразында чарарына идиң бээр төлөөде, сонгаарлатынмас хемчеглерин алырлар. Ол сорулга-биле дөрт күрүнелер европа күрүнелериниң чогуур конференцияны чылдыраарына инициативаны боттарына алырын дугуржушканнар.

Мээң ам чач-ла дынатканым документиде чугаалаан чүлөгө дүштүр совет төлөөлөр «Европага коллективтиг айыл чок чорук дугайында нийти европа керээзиниң төлөөлелери бо чөвүлел хурал көөр кылдыр кирип тур.

«ЕВРОПАГА КОЛЛЕКТИВТИГ АЙЫЛ ЧОК ЧОРУК ДУГАЙЫНДА НИИТИ ГЕРМАН КЕРЭЭ»

(Кол принциптери)
Тайбынны база айыл чок чорукту хандыраар болгаш Европага кандыг бир күрүнеге удуз агрессияны болдурбас сорулга-биле, күрүнелериниң хамаарышпас орун болгаш тускай эргезин хүндүлээрине, а ол ышкаш оларны иштики херектеринге киришпезиниң принциптери-биле дүштүр улустар аразынын кады ажылдажылганын быжылаар сорулга-биле,

чурттар аразынын харылзааларына чидигленишиктерин болгаш эрбенежишиктерин болдуруп бир европа күрүнелериниң өске европа күрүнелерге удуз бөлүгүлөшкөнүгүн тургустунган болдурбас болгаш Европага коллективтиг айыл чок чорукту хандыраарынын херээнге бугу европа күрүнелерини күженишиктериниң чөптөзөжилгезин чедип алыр күзел биле,

КНО-нуң Уставынын сорулгаларын болгаш принциптерин удузлаа болдурган, европа күрүнелери Европага коллективтиг айыл чок чорукту дугайында нийти европа керээзин мооң адаанда үндөзүнөргө чарып тур.

1. Керээни баш бурунгаар көрүп турары сорулгаларын чүлөзүрүп турар болгаш бодунга хамаарышкан хүлээлгелерин хүлээп турар бугу европа күрүнелери, оларнын нийтелип тургузуу хамаарылга чокка, керээни киржикчилери болуп болур.

Чангыс-ай, тайбын ынакшылык демократтыг герман күрүнени тургускуже чедир Герман Демократтыг Республика болгаш Герман Федералдык Республика керээниң дег эргелик киржикчилери болуп болур. Оон-биле кады Германияны каттышканынын сөөлүндө чангыс-ай герман күрүне нийти үндөзүнөргө керээни киржикчизи апарып болурун көрүп турар.

Европага коллективтиг айыл чок чорукту дугайында керээзи чарары дөрт күрүнелерин мурнунда доктаатканын чурум-биле таарыштыра ужурулук герман айтырыгы дөрт күрүнелериниң—ССРЭ-ниң, АКШ-тың, Англияның база Францияның эргелеринге дегбес.

2. Керээни киржикчилери күрүнелер боттарынын улустар аразында хамаарылгаларына куш дегеп кыжанды азы ону ажылаар чоруктан тырттырып ышкаш, бот-боттарыныче кандыг-даа халдаашкындан тырттырып хүлээнип турлар, база КНО-нуң Уставына дүштүр, оларнын аразында тыттып кээп болуп бугу маргылдааларын Европага улустар аразынын тайбынны болгаш айыл чок чоруун айылыга тургуспас сорулга-биле тайбын аргаларлыг шипти

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИ БОЛГАШ ЕВРОПАГА АЙЫЛ ЧОК ЧОРУКТУ ХАНДЫРАРЫ

1954 чылдың февраль 10-да дөрт күрүнелерниң даштыкы херектер министрлериниң берлин чөвүлел хуралына В. М. Молотовтуң меделели

(Төңчүзү. Эгези 3-кү арында).

5. Европага тайбыны катап тургузарына болгаш деткирине коллективтиг күженишкенин негетине бээр ынды таварылга Европага тытпал келген турда керэни киржикчилери — күрүнелерниң талазын дузаны, оон ишинде шериг талазы-биле база, көргүзерин тодарар чуруму кыска хуусаада кады чугаалажып көөрүн болгаш доктаадып тургузарын керэни киржикчилери күрүнелер хүлээнип турлар.

6. Бот камгалалга эргени күөседириге азы Европага тайбыны болгаш айыл чок чорукту деткир сорулгага баш бурунгаар алдынган азы көрдүнүп турар хөдөлүшкенин дугайында дынадыкы керэни киржикчилери күрүнелер Каттышкан Нациялар Организациязының Уставынын чүүлдеринге дүүшүр, КНО-нун Айыл чок чорук Чөвүлелине доп-дораан чорударлар.

7. Европага коллективтиг айыл чок чорукту дугайында керэни сорулгаларына удурланчп турар ынды сорулгалык кандыг-даа калыштыр болгаш эвилелдерге кирешезин база кандыг-даа сүлчүлөр кылбазы керэни киржикчилери күрүнелер хүлээнип турлар.

8. Керэни киржикчилери күрүнелериниң аразына керэни баш бурунгаар көрүп турар консултыцияларын боттандыра сорулга-биле база Европага айыл чок чорукту хандыраарын сорулгаларына холбаштып тургустунуп келер айтырларын чугаалажып көөрүнге моон алаанда чүүлдерин баш бурунгаар көөр:

а) күрүне бүрүзү чазактын кежигүнүн азы онзагай томуйлатырган оске тускай кижини чоруткан турар үргүлчүлүзү азы эргежок чугула таварылгада тускай чөвүлел хуралды;

в) керэни киржикчилери күрүнелерниң чазактарына чогуур саналдарны белеткээр хүлээлгелер доктаамал ажылдаар консултытивтиг политиктиг комитетти тургузары;

с) шериг консултытивтиг органны тургузары, оон бүрүн эргези немей тодаратынган турар ужурлуг.

9. КНО-нун Айыл чок чорук Чөвүлелине доктаамал кежигүнү күрүнелерге онаажып турар улустар аразынын тайбынын болгаш айыл чок чорукту деткирине онза харысалганы өөренип көргөш, керэни киржикчилери күрүнелер керээ ёзугаар тургустунуп турар органның боттарынын төлөөлекчилерин хайгаар көрүкчүлөр кылдыр чорударын Американын Каттышкан Штаттарының болгаш Кидат Улус Республикаы чазактарындан чалаарлар.

10. Европа чурттарынын аразында принциптери болгаш сорулгалары бо керэни принциптери-биле болгаш сорулгалары-биле дүүшөк болуп турар улустар аразынын керээлеринде база дугуржугаларында хүлээлгелериниң күштүүн бо керээ кандыг-даа хемчээлге кошкатып турар.

11. Керэни күштүг хуусаазы — 50 чыл.

Совет төлөөлериң киргени саналдар бо чөвүлел хуралга чогуур кичэнгей-биле көрдүнгөн турарына олар идеген тур.

Герман Демократтыг Республиканың министрлер чөвүлелиниң президиумунун меделели

БЕРЛИН. Герман Демократтыг Республиканың премьер-министри чанында информация ведомствозунун дынадып турары:

Герман Демократтыг Республиканың Министрлер Чөвүлелиниң Президиуму 1954 чылдың февраль 11-де бодунуң меделелине 1954 чылдың февраль 10-да ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министри В. М. Молотовтуң «Европага айыл чок чорукту хандыраарын дугайында» киргез саналын болгаш оон-биле кады оон саналдаан «Европага коллективтиг айыл чок чорукту дугайында нити европа керээзиниң» төлөвлелин чугаалажып көргөн.

Барын талакы күрүнелериниң даштыкы херектер министрлери бонун болгаш парижтиг шериг керээлериниң системазына Барын Германияны кириштирериниң политиказын мынчага чедир кызымаккай барамдаалап, тайбын керээни белеткээр болгаш тайбын конференциянын чыыдырар дугайында, чөвүлел хуралга немец төлөөлекчилериниң киржириниң дугайында, «Европаны камгалал нитилежилгези» бе азы тайбын керээни бе дээр айтыргыны талазы-биле бүгү Германияга улус санал-оналынын айтырлыгын чорударын дугайында, база даштыкы киржилде болгаш контрол чокка хостуг, демократтыг сонгулаарны чорудары-биле нити герман тур чазакты тургузарынын дугайында бүгү-ле тодаргай саналдарын ойталап каапканнар.

Герман улус оон чугула амыдыралчы национал айтырларын ынчар чугаалажып көөрү-биле чөпшээржи шыдаас. Ынчангаш Министрлер Чөвүлелиниң Президиуму Францияны, Великобританияны, АКШ-тың болгаш ССРЭ-ниң Чазактары герман айтыргыны таарымчалы шиптирлелин чедип алыр сорулга-биле боттарынын ораддакышыкчыларын үргүлчүлээр деп хүлээлгени боттарына алган турарынын дугайында ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министри В. М. Молотовтуң саналын сеткил-сагыштың чөптү ханышыкчы-биле байырлап тур.

Чөөн болгаш Барын Германияның чону тайбыны хевээр арттыраарында болгаш Германияны тайбын катап каттыштыраарында артык чүү-даа шак ынчар күзөвейи турар. Ээлеп чагырылга шериглерин

ады айлар дургузунда Германиядан үндүрер болгаш Герман Демократтыг Республиканың база Барын Германияны эргезине иштики корум-чуруму болгаш кызыгаарлар камгалалын хевээр арттыраарына эргежок чугула полицейни кезектерин тыпсар деп В. М. Молотовтуң саналы Германияның нейтралдык ботуруу хандырып, герман айтыргыны Европага тайбын быжыраарының эрге-ажыктарына таарыштыр тайбын ёзу-биле шиптирлээрине таарымчалыг үнденин суурларын тургузуп турар. Ол дээрге, Германияны болгаш Европаның маргылаалы айтырларын тайбын арга-биле шиптирлээр таарыштыраарынын алызындан шиптирлээ саналы-дыр.

Европага тайбын, бир эвес Даштыкы херектерниң совет Министриниң саналына дүүшүр европа күрүнелери керээни чарып, бүгү Европага коллективтиг айыл чок чорукту системазын тургузар болза, кандыг-даа агрессияга удур үр үенин ишинде моондактаашкынынын хандырып болур турган ийик. Ол чорук Европаның күрүнелериниң бот-боттарына өжөнөшкөк бөлүгөжүшкенинге чарлышыкчынын болгаш оон-биле кады—дайын чорудулгаларынын айылын узуткаар ийик.

Бодунуң догунап келгенин баштайгы хүнүнден эгелээш, тайбын болгаш улустарын кады ажылдажытказынын чайгыш чок шыныч политиказын чорудуп келген Герман Демократтыг Республикаы чазаса Совет Эвилелиниң кайгамчык чагай инициативазын ынчангаш өөрүшкү-биле байырлап турар.

Герман Демократтыг Республикаы чазаса герман улустуң алызындан национал эрге-ажыктары-биле бүрүн дүүшүр Европага коллективтиг айыл чок чорукту ындыг системазына киржирине бодунуң белининиң дугайын меделеп тур. Бистин Ада-чуртувустуң чөөн болгаш барын талазында тайбынга ынакшыдыг бүгү немечтер тайбын болгаш аас-кежиктиг келер үени хандырып турар ол саналдарын боттандыра дээр бир эп-сеткилдиг, эрес маадрымы-биле демисежип кириптер дээрзин Герман Демократтыг Республикаы чазаса манап тур.

(СЭТА)

Дөрт күрүнелерниң даштыкы херектер министрлериниң берлин чөвүлел хуралы

БЕРЛИН. (СЭТА-ның тускай корр). Февральдың 10-да дөрт күрүнелерниң даштыкы херектер министрлериниң элчеглиг хуралы В. М. Молотовтуң даргалааны-биле болуп эрткен.

Европага айыл чок чорукту хандыраар дугайында айтыргының талазы-биле хуралдың эгезинде В. М. Молотов меделел кылга. Бодунуң меделелин дооскаш, В. М. Молотов «Европага айыл чок чорукту хандыраар дугайында» совет төлөөлериң саналынын текстилерин болгаш «Европага коллективтиг айыл чок чорукту дугайында нити европа керээзиниң» кол принциптериниң төлөвлелин Францияны, Англияны болгаш АКШ-тың даштыкы херектер министрлеринге дамчыдып берген.

В. М. Молотов бодунуң меделелин дооскан соонда Даллес совет төлөөлериң меделелин болгаш саналдарын ол боду өөренип көөр аргалык болур төлээде часпарлаарын дилээп.

Часпарлаанынын соонда Даллес совет төлөөлериң саналдарынын утка-шынарын талазы-биле элзеп каш допчу сагындырылгар кылырын күзеп турарын меделгезин.

Францияны, Англияны, АКШ-тың болгаш ССРЭ-ниң чазактары герман айтыргыны чүгээр шиптирлээрине угландырган күженишкенин үргүлчүлээр боттарына хүлээнип ап тур деп, «Европага айыл чок чорукту хандыраар дугайында» совет төлөөлериң саналында чугаалап турар кезээ-биле чөпшээржи турарын Даллес илереткен. Оон дараазында ол, айткан совет саналын ийи дугаар чүүлүнге доктаап чүве чугаалаан. Камгалал функцияларын күөседири-биле артык калдыр кызыгаарладык чогуур саныг шериглерден алгыда ээлеп чагыра шериглерин Германия-биле тайбын керээни чарарына болгаш оун катап каттыштыраарына чедир Чөөн-даа, Барын-даа Германияның девискээринден алды ай хуусаа ишинде харугда үндүрерин ол нити пунктуда көрүп турар. Шериглерин үндүрер дугайында саналга хамаарыштыр оон гуржу өскерилге чок артар деп Даллес меделгезин. АКШ-тың төлөөлери бо саналды хүлээп ап шыдаас деп ол айткан, чүге дээрге, оун боттандыраар чорук Барын Германияны болгаш Барын Европаның улуг кезин «агрессияны айылынын мурнунга камгалал чокка арттырып каар ийик» дээн.

Европа күрүнелериниң аразына коллективтиг айыл чок чорукту дугайында керээни чарар сорулгаларынын конференциянын чыыдыраарын баш бурунгаар көрүп турар совет саналды үшкү пунктузун дугайында Даллес база удурлап чугаалаан.

Даллес чүңү ужурунда бо саналга удурлап турарын чугаалаан. Оон карагангыс «барымдаа кылдыр көргүзөр» чүвени амыг чөвүлел хурал чазаса чөвүлел хуралче бар чыдары болган.

Дараазында Даллес «Европага коллективтиг айыл чок чорукту дугайында нити европа керээзиниң» кол принциптериниң совет төлөвлелин дугайында бодунуң тургужу тайылбырлаан. АКШ төлөвлелин ёзугаар ол керээни киржикчизин болбай турар, ынчангаш саналдаан төлөвлелин тектизинге эвес, а бо төлөвлел-биле холбашкан болгаш АКШ-тың эрге-ажыктарына дээр турар чамдык чүүлдерге хамаарышкан чүлге сагындырылгар-биле кызыгаарлатынар мен деп Даллес чугаалаан. Айткан төлөвлелдин 7 болгаш 10 дугаар чүүлдерин, а ол ышкаш Сонгу-Атлантика керээзиниң дугайында Молотовтуң сагындырылгарын Европага коллективтиг айыл чок чорукту дугайында нити европа керээни Сонгу-Атлантика керээниң солдурунче угланган деп чүвени билеп турар мен деп Даллес меделгезин. «Европаның чурттары АКШ-тың киржилгези чокка кады чылган турару дээр дугайында Совет Эвилелиниң төлөөлекчииниң саналына АКШ канчап-даа хомудап шыдаас» деп ол меделгезин. Даллес болза, европа херектеринге АКШ канчап-даа киришпез дээр чеге-биле херекти шак ынчар көргүзериң ораддажып турган, ынчангаш Европата хамаарыштыр АКШ-тың дайын төлөвлелиг политиказы Европаны чарарына чедирип келген фактыны ол чүчүтөөн.

Агрессия Сонгу-Атлантика блогуна болгаш «европаның камгалал нитилежилгезиниң» тургустунганы ССРЭ-ниң талазындан «айылдык» уржуундан болдунган дээр дугайында америк пропаганданын суралгы чулууржунунары каттапавышкан. Даллес Европага ёзудук коллективтиг айыл чок чорукту тургузар дугайында совет саналдын сорулгаларын бот-боттарына чедирип чокка ораддажып турган. Дараазында Бидо чүве чугаалаан, оуну ол чугаалап-даа шыдаас, чүге дээрге, Совет Эвилели күрүнелериниң кандыг-бир шериг бөлүгөжүшкенин кирбей турары, а бодунуң политиказын бүгү улустар-биле тайбын чурттаар чүткүлге үндөйлөп турары билдингир болгай.

Дараазында В. М. Молотов сөс алган. Совет төлөөлериң бөтүңгү хуралга кирген саналдарына барын тайы талакы үш күрүнелериниң «европаның камгалал нитилежилгези» деп ат-биле суралгы шериг бөлүгөжүшкенин шуут «камгалалдык» организациялары кылдыр көргүзериң ораддашкан. «Шындаан Совет Эвилелиниң айыл чок чорукту дугайында айтыргыны кирип турар болгаш ол дугайында Совет Эвилелиниң чөптүг сагыш-салышыкчыларын билер херек» деп, Европага айыл чок чорукту дугайында айтыргыны Бидо билгенин. Ынчалза-даа, Бидо герман милитаризмниң катап төртүтүнерине болгаш Европаның бүгү улустарынын айыл чок чоруктуу чаа айылдык тургустунуң чөптүг чокка аппарат чыдар «европаның камгалал нитилежилгези» тургузар план дээр туржуп, оун камгалаарын үргүлчүлөп турган.

Коллективтиг айыл чок чорукту илээнич талакычы мен деп Бидо бузуреткен, ынчалза-даа моон-биле кады ол совет төлөөлериң саналдааны коллективтиг айыл чок чоруктуң нити европа системазын тургузар талазы-биле тодаргай хемчеглерге удурланган. Бидо Европага коллективтиг айыл чок чорукту хандыраар дугайында керээ АКШ-тың киржилгези чокка бодунуң шыдаас чүвөл дээр дугайында айтыргыны оон каалкан. Коллективтиг айыл чок чорукту тургузарын герман айтыргыны шиптирлээр таарыштыраарынын эргежок чугулазын барымдаа чокка хүлээвейи турган. Моон-биле кады Бидо болза, европа чурттарынын киржилгези чокка бот-боттарына дузалажып дугайында америка аразынын керээни чүчү ужурунда бар болуп турарын, а Европага коллективтиг айыл чок чорукту дугайында керээ АКШ-тын киржилгези чокка чүге боттанып шыдаас чүвөл дээр дугайында айтыргыны оон каалкан. Коллективтиг айыл чок чорукту тургузарын герман айтыргыны шиптирлээр таарыштыраарынын эргежок чугулазын барымдаа чокка хүлээвейи турган. Моон-биле кады Бидо болза, европа чурттарынын киржилгези чокка бот-боттарына дузалажып дугайында америка аразынын керээни чүчү ужурунда бар болуп турарын, а Европага коллективтиг айыл чок чорукту дугайында керээ АКШ-тын киржилгези чокка чүге боттанып шыдаас чүвөл дээр дугайында айтыргыны оон каалкан. Коллективтиг айыл чок чорукту тургузарын герман айтыргыны шиптирлээр таарыштыраарынын эргежок чугулазын барымдаа чокка хүлээвейи турган. Моон-биле кады Бидо болза, европа чурттарынын киржилгези чокка бот-боттарына дузалажып дугайында америка аразынын керээни чүчү ужурунда бар болуп турарын, а Европага коллективтиг айыл чок чорукту дугайында керээ АКШ-тын киржилгези чокка чүге боттанып шыдаас чүвөл дээр дугайында айтыргыны оон каалкан. Коллективтиг айыл чок чорукту тургузарын герман айтыргыны шиптирлээр таарыштыраарынын эргежок чугулазын барымдаа чокка хүлээвейи турган. Моон-биле кады Бидо болза, европа чурттарынын киржилгези чокка бот-боттарына дузалажып дугайында америка аразынын керээни чүчү ужурунда бар болуп турарын, а Европага коллективтиг айыл чок чорукту дугайында керээ АКШ-тын киржилгези чокка чүге боттанып шыдаас чүвөл дээр дугайында айтыргыны оон каалкан. Коллективтиг айыл чок чорукту тургузарын герман айтыргыны шиптирлээр таарыштыраарынын эргежок чугулазын барымдаа чокка хүлээвейи турган. Моон-биле кады Бидо болза, европа чурттарынын киржилгези чокка бот-боттарына дузалажып дугайында америка аразынын керээни чүчү ужурунда бар болуп турарын, а Европага коллективтиг айыл чок чорукту дугайында керээ АКШ-тын киржилгези чокка чүге боттанып шыдаас чүвөл дээр дугайында айтыргыны оон каалкан. Коллективтиг айыл чок чорукту тургузарын герман айтыргыны шиптирлээр таарыштыраарынын эргежок чугулазын барымдаа чокка хүлээвейи турган. Моон-биле кады Бидо болза, европа чурттарынын киржилгези чокка бот-боттарына дузалажып дугайында америка аразынын керээни чүчү ужурунда бар болуп турарын, а Европага коллективтиг айыл чок чорукту дугайында керээ АКШ-тын киржилгези чокка чүге боттанып шыдаас чүвөл дээр дугайында айтыргыны оон каалкан. Коллективтиг айыл чок чорукту тургузарын герман айтыргыны шиптирлээр таарыштыраарынын эргежок чугулазын барымдаа чокка хүлээвейи турган. Моон-биле кады Бидо болза, европа чурттарынын киржилгези чокка бот-боттарына дузалажып дугайында америка аразынын керээни чүчү ужурунда бар болуп турарын, а Европага коллективтиг айыл чок чорукту дугайында керээ АКШ-тын киржилгези чокка чүге боттанып шыдаас чүвөл дээр дугайында айтыргыны оон каалкан. Коллективтиг айыл чок чорукту тургузарын герман айтыргыны шиптирлээр таарыштыраарынын эргежок чугулазын барымдаа чокка хүлээвейи турган. Моон-биле кады Бидо болза, европа чурттарынын киржилгези чокка бот-боттарына дузалажып дугайында америка аразынын керээни чүчү ужурунда бар болуп турарын, а Европага коллективтиг айыл чок чорукту дугайында керээ АКШ-тын киржилгези чокка чүге боттанып шыдаас чүвөл дээр дугайында айтыргыны оон каалкан. Коллективтиг айыл чок чорукту тургузарын герман айтыргыны шиптирлээр таарыштыраарынын эргежок чугулазын барымдаа чокка хүлээвейи турган. Моон-биле кады Бидо болза, европа чурттарынын киржилгези чокка бот-боттарына дузалажып дугайында америка аразынын керээни чүчү ужурунда бар болуп турарын, а Европага коллективтиг айыл чок чорукту дугайында керээ АКШ-тын киржилгези чокка чүге боттанып шыдаас чүвөл дээр дугайында айтыргыны оон каалкан. Коллективтиг айыл чок чорукту тургузарын герман айтыргыны шиптирлээр таарыштыраарынын эргежок чугулазын барымдаа чокка хүлээвейи турган. Моон-биле кады Бидо болза, европа чурттарынын киржилгези чокка бот-боттарына дузалажып дугайында америка аразынын керээни чүчү ужурунда бар болуп турарын, а Европага коллективтиг айыл чок чорукту дугайында керээ АКШ-тын киржилгези чокка чүге боттанып шыдаас чүвөл дээр дугайында айтыргыны оон каалкан. Коллективтиг айыл чок чорукту тургузарын герман айтыргыны шиптирлээр таарыштыраарынын эргежок чугулазын барымдаа чокка хүлээвейи турган. Моон-биле кады Бидо болза, европа чурттарынын киржилгези чокка бот-боттарына дузалажып дугайында америка аразынын керээни чүчү ужурунда бар болуп турарын, а Европага коллективтиг айыл чок чорукту дугайында керээ АКШ-тын киржилгези чокка чүге боттанып шыдаас чүвөл дээр дугайында айтыргыны оон каалкан. Коллективтиг айыл чок чорукту тургузарын герман айтыргыны шиптирлээр таарыштыраарынын эргежок чугулазын барымдаа чокка хүлээвейи турган. Моон-биле кады Бидо болза, европа чурттарынын киржилгези чокка бот-боттарына дузалажып дугайында америка аразынын керээни чүчү ужурунда бар болуп турарын, а Европага коллективтиг айыл чок чорукту дугайында керээ АКШ-тын киржилгези чокка чүге боттанып шыдаас чүвөл дээр дугайында айтыргыны оон каалкан. Коллективтиг айыл чок чорукту тургузарын герман айтыргыны шиптирлээр таарыштыраарынын эргежок чугулазын барымдаа чокка хүлээвейи турган. Моон-биле кады Бидо болза, европа чурттарынын киржилгези чокка бот-боттарына дузалажып дугайында америка аразынын керээни чүчү ужурунда бар болуп турарын, а Европага коллективтиг айыл чок чорукту дугайында керээ АКШ-тын киржилгези чокка чүге боттанып шыдаас чүвөл дээр дугайында айтыргыны оон каалкан. Коллективтиг айыл чок чорукту тургузарын герман айтыргыны шиптирлээр таарыштыраарынын эргежок чугулазын барымдаа чокка хүлээвейи турган. Моон-биле кады Бидо болза, европа чурттарынын киржилгези чокка бот-боттарына дузалажып дугайында америка аразынын керээни чүчү ужурунда бар болуп турарын, а Европага коллективтиг айыл чок чорукту дугайында керээ АКШ-тын киржилгези чокка чүге боттанып шыдаас чүвөл дээр дугайында айтыргыны оон каалкан. Коллективтиг айыл чок чорукту тургузарын герман айтыргыны шиптирлээр таарыштыраарынын эргежок чугулазын барымдаа чокка хүлээвейи турган. Моон-биле кады Бидо болза, европа чурттарынын киржилгези чокка бот-боттарына дузалажып дугайында америка аразынын керээни чүчү ужурунда бар болуп турарын, а Европага коллективтиг айыл чок чорукту дугайында керээ АКШ-тын киржилгези чокка чүге боттанып шыдаас чүвөл дээр дугайында айтыргыны оон каалкан. Коллективтиг айыл чок чорукту тургузарын герман айтыргыны шиптирлээр таарыштыраарынын эргежок чугулазын барымдаа чокка хүлээвейи турган. Моон-биле кады Бидо болза, европа чурттарынын киржилгези чокка бот-боттарына дузалажып дугайында америка аразынын керээни чүчү ужурунда бар болуп турарын, а Европага коллективтиг айыл чок чорукту дугайында керээ АКШ-тын киржилгези чокка чүге боттанып шыдаас чүвөл дээр дугайында айтыргыны оон каалкан. Коллективтиг айыл чок чорукту тургузарын герман айтыргыны шиптирлээр таарыштыраарынын эргежок чугулазын барымдаа чокка хүлээвейи турган. Моон-биле кады Бидо болза, европа чурттарынын киржилгези чокка бот-боттарына дузалажып дугайында америка аразынын керээни чүчү ужурунда бар болуп турарын, а Европага коллективтиг айыл чок чорукту дугайында керээ АКШ-тын киржилгези чокка чүге боттанып шыдаас чүвөл дээр дугайында айтыргыны оон каалкан. Коллективтиг айыл чок чорукту тургузарын герман айтыргыны шиптирлээр таарыштыраарынын эргежок чугулазын барымдаа чокка хүлээвейи турган. Моон-биле кады Бидо болза, европа чурттарынын киржилгези чокка бот-боттарына дузалажып дугайында америка аразынын керээни чүчү ужурунда бар болуп турарын, а Европага коллективтиг айыл чок чорукту дугайында керээ АКШ-тын киржилгези чокка чүге боттанып шыдаас чүвөл дээр дугайында айтыргыны оон каалкан. Коллективтиг айыл чок чорукту тургузарын герман айтыргыны шиптирлээр таарыштыраарынын эргежок чугулазын барымдаа чокка хүлээвейи турган. Моон-биле кады Бидо болза, европа чурттарынын киржилгези чокка бот-боттарына дузалажып дугайында америка аразынын керээни чүчү ужурунда бар болуп турарын, а Европага коллективтиг айыл чок чорукту дугайында керээ АКШ-тын киржилгези чокка чүге боттанып шыдаас чүвөл дээр дугайында айтыргыны оон каалкан. Коллективтиг айыл чок чорукту тургузарын герман айтыргыны шиптирлээр таарыштыраарынын эргежок чугулазын барымдаа чокка хүлээвейи турган. Моон-биле кады Бидо болза, европа чурттарынын киржилгези чокка бот-боттарына дузалажып дугайында америка аразынын керээни чүчү ужурунда бар болуп турарын, а Европага коллективтиг айыл чок чорукту дугайында керээ АКШ-тын киржилгези чокка чүге боттанып шыдаас чүвөл дээр дугайында айтыргыны оон каалкан. Коллективтиг айыл чок чорукту тургузарын герман айтыргыны шиптирлээр таарыштыраарынын эргежок чугулазын барымдаа чокка хүлээвейи турган. Моон-биле кады Бидо болза, европа чурттарынын киржилгези чокка бот-боттарына дузалажып дугайында америка аразынын керээни чүчү ужурунда бар болуп турарын, а Европага коллективтиг айыл чок чорукту дугайында керээ АКШ-тын киржилгези чокка чүге боттанып шыдаас чүвөл дээр дугайында айтыргыны оон каалкан. Коллективтиг айыл чок чорукту тургузарын герман айтыргыны шиптирлээр таарыштыраарынын эргежок чугулазын барымдаа чокка хүлээвейи турган. Моон-биле кады Бидо болза, европа чурттарынын киржилгези чокка бот-боттарына дузалажып дугайында америка аразынын керээни чүчү ужурунда бар болуп турарын, а Европага коллективтиг айыл чок чорукту дугайында керээ АКШ-тын киржилгези чокка чүге боттанып шыдаас чүвөл дээр дугайында айтыргыны оон каалкан. Коллективтиг айыл чок чорукту тургузарын герман айтыргыны шиптирлээр таарыштыраарынын эргежок чугулазын барымдаа чокка хүлээвейи турган. Моон-биле кады Бидо болза, европа чурттарынын киржилгези чокка бот-боттарына дузалажып дугайында америка аразынын керээни чүчү ужурунда бар болуп турарын, а Европага коллективтиг айыл чок чорукту дугайында керээ АКШ-тын киржилгези чокка чүге боттанып шыдаас чүвөл дээр дугайында айтыргыны оон каалкан. Коллективтиг айыл чок чорукту тургузарын герман айтыргыны шиптирлээр таарыштыраарынын эргежок чугулазын барымдаа чокка хүлээвейи турган. Моон-биле кады Бидо болза, европа чурттарынын киржилгези чокка бот-боттарына дузалажып дугайында америка аразынын керээни чүчү ужурунда бар болуп турарын, а Европага коллективтиг айыл чок чорукту дугайында керээ АКШ-тын киржилгези чокка чүге боттанып шыдаас чүвөл дээр дугайында айтыргыны оон каалкан. Коллективтиг айыл чок чорукту тургузарын герман айтыргыны шиптирлээр таарыштыраарынын эргежок чугулазын барымдаа чокка хүлээвейи турган. Моон-биле кады Бидо болза, европа чурттарынын киржилгези чокка бот-боттарына дузалажып дугайында америка аразынын керээни чүчү ужурунда бар болуп турарын, а Европага коллективтиг айыл чок чорукту дугайында керээ АКШ-тын киржилгези чокка чүге боттанып шыдаас чүвөл дээр дугайында айтыргыны оон каалкан. Коллективтиг айыл чок чорукту тургузарын герман айтыргыны шиптирлээр таарыштыраарынын эргежок чугулазын барымдаа чокка хүлээвейи турган. Моон-биле кады Бидо болза, европа чурттарынын киржилгези чокка бот-боттарына дузалажып дугайында америка аразынын керээни чүчү ужурунда бар болуп турарын, а Европага коллективтиг айыл чок чорукту дугайында керээ АКШ-тын киржилгези чокка чүге боттанып шыдаас чүвөл дээр дугайында айтыргыны оон каалкан. Коллективтиг айыл чок чорукту тургузарын герман айтыргыны шиптирлээр таарыштыраарынын эргежок чугулазын барымдаа чокка хүлээвейи турган. Моон-биле кады Бидо болза, европа чурттарынын киржилгези чокка бот-боттарына дузалажып дугайында америка аразынын керээни чүчү ужурунда бар болуп турарын, а Европага коллективтиг айыл чок чорукту дугайында керээ АКШ-тын киржилгези чокка чүге боттанып шыдаас чүвөл дээр дугайында айтыргыны оон каалкан. Коллективтиг айыл чок чорукту тургузарын герман айтыргыны шиптирлээр таарыштыраарынын эргежок чугулазын барымдаа чокка хүлээвейи турган. Моон-биле кады Бидо болза, европа чурттарынын киржилгези чокка бот-боттарына дузалажып дугайында америка аразынын керээни чүчү ужурунда бар болуп турарын, а Европага коллективтиг айыл чок чорукту дугайында керээ АКШ-тын киржилгези чокка чүге боттанып шыдаас чүвөл дээр дугайында айтыргыны оон каалкан. Коллективтиг айыл чок чорукту тургузарын герман айтыргыны шиптирлээр таарыштыраарынын эргежок чугулазын барымдаа чокка хүлээвейи турган. Моон-биле кады Бидо болза, европа чурттарынын киржилгези чокка бот-боттарына дузалажып дугайында америка аразынын керээни чүчү ужурунда бар болуп турарын, а Европага